

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Muzica: Anton Pann

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Instrucțiuni de utilizare a manualului digital

Varianta digitală a manualului este similară cu cea tipărită, având în plus peste 160 de AMII, activități multimedia interactive de învățare, cu rolul de a spori valoarea cognitivă.

Activitățile multimedia interactive de învățare sunt de trei feluri, simbolizate pe parcursul manualului astfel:

- AMII static, de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative
- Activitate animată, filmuleț sau scurtă animație
- Activitate interactivă, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

Alte butoane folosite în varianta digitală:

- Butonul CUPRINS
- Mod de afișare 2 pagini (tip carte)
- Butonul ECRAN COMPLET
- Mod de afișare pagină lată (pagină sub pagină)
- Mod de afișare digital *responsive*
- Mod de afișare comutare automată
- Butonul NOTIȚE
- Secțiunea AJUTOR
- Navigare către pagina precedentă
- Navigare către pagina următoare

Ne-am propus să scriem un manual deopotrivă prietenos și serios, cu ajutorul căruia copiii să înțeleagă că a ști să comunice (adică să asculte, să vorbească, să citească și să scrie) înseamnă să poată descoperi o seamă de lucruri interesante despre lume și despre ei, dar și să fie performanți la orice altă disciplină școlară. Am dorit ca acest manual să le poată stârni elevilor curiozitatea, să le dezvolte gândirea critică, creativitatea și sensibilitatea pentru frumos. Am încercat să creăm punți între școală și viață, astfel încât elevii să descopere un sens în ceea ce învață și să-și asume această experiență de cunoaștere.

Structura manualului: Un pasionant

Structura unității de învățare: O abordare

Lectură	Interculturalitate	Comunicare orală
<ul style="list-style-type: none"> ● texte de bază, literare și nonliterare, semnate de Adina Popescu, Simona Popescu, Mircea Cărtărescu, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu, I.L. Caragiale, Samantha Fanelli ● texte auxiliare, semnate de Rodica Zane, Jean-Jacques Sempé, Ana Blandiana, Jean de La Fontaine, Lucy și Stephen Hawking (<i>Noi pagini – alte idei</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> ● teme propuse în programă ● proiecte individuale și de grup 	<ul style="list-style-type: none"> ● strategii de ascultare activă și de producere a textelor orale

Structura lecției: Un parcurs de învățare

Metode complementare de evaluare utilizate: portofoliul, proiectul, observarea

 Pentru început Secvență care valorifică acele cunoștințe ale elevilor pe care se pot construi noile achiziții, urmărind în același timp să stimuleze interesul elevilor pentru temele abordate	 Explorare Rubrică ce cuprinde discutarea textelor sau exerciții de familiarizare cu tema, bazate pe învățarea prin descoperire	 Repere Secvență care propune o sinteză teoretică a celor descoperite în <i>Explorare</i>
--	--	--

Manualul propune o explorare a temei „Eu și lumea din jurul meu”, recomandată în programa pentru clasa a VI-a, cu instrumentele specifice disciplinei limba și literatura română. Traseul de cunoaștere conceput începe dinspre spațiul cel mai apropiat, familia (*Acasă, în familie, printre cărți*), continuă pătrunzând în universul celor de aceeași vârstă (*Printre colegi și prieteni*) și apoi invită la o descoperire a lumii imediat apropiate și a naturii (*Dincolo de ferestre*). Pentru că în orice călătorie învățăminte sunt nespuse de importante, nu am lăsat deoparte nici astfel de opriri (*Popasuri cu tălc*), pentru a continua cu explorarea unor lumi tot mai diverse (*Călătorii de tot felul*).

traseu de cunoaștere, în 5 unități de învățare

integrată a temelor, din perspectiva celor 5 domenii de conținut

Limbă română	Redactare	Recapitulare	Evaluare
<ul style="list-style-type: none"> noțiuni de limbă <i>Istoria cuvintelor</i> <i>Normă și abatere</i> 	<ul style="list-style-type: none"> etape și strategii de redactare a diferitelor tipuri de texte 	<ul style="list-style-type: none"> folosirea în contexte noi a achizițiilor dobândite în unitatea de învățare 	<ul style="list-style-type: none"> teste la final de unitate miniteste de parcurs metode complementare (proiect, investigație, portofoliu, autoevaluare)

coerent și eficient, în 7 pași didactici

sistematică a activității și a comportamentului elevilor, investigația, autoevaluarea

Aplicații	Interpretare/Reflecții	Provocări	Evaluare/Autoevaluare/Portofoliu
<p>Rubrici care propun numeroase situații de exersare, asigurând transferul noilor achiziții în contexte cât mai diverse</p>	<p>Secvență din cadrul lecțiilor de lectură în care se discută semnificațiile textului/secvență care solicită reflecții asupra celor învățate</p>	<p>Secvențe care inițiază dialoguri interdisciplinare și punți spre realitate, solicitându-le elevilor gândirea critică și creativă</p>	<p>Secvențe ce propun criterii de evaluare și sarcini de redactare relevante pentru urmărirea progresului în învățare al elevilor</p>

Unități de învățare și competențe specifice vizate	Lectură	Interculturalitate/ Proiect	Comunicare orală
Unitatea I Acasă, în familie, printre cărți 1.3, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.3, 3.4, 4.2, 4.3, 4.4, 5.2.	L1. Textul narativ literar în proză: <i>Un păianjen care se crede Spiderman</i> de Adina Popescu / 10 L2. Narațiunea. Acțiunea. Timpul și spațiul / 13 L3. Narațiunea la persoana I. Autorul, naratorul, personajul / 14 L4. Semnificațiile textului / 16 L5. Textul descriptiv literar în proză: <i>Indescriptibil</i> de Simona Popescu / 17 L6. Descrierea în proză / 19 L7. Semnificațiile textului / 20 L8. Texte continue și discontinue / 21 L9. Noi pagini – alte idei / 22	L10. Valori etice în legendele popoarelor / 24	L11. Contextul de comunicare / 26
Recapitulare și evaluare / 40-42			
Unitatea II Printre colegi și prieteni 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.5, 3.1, 3.4, 4.1, 4.4, 4.5, 5.1.	L1. Textul narativ literar în proză: <i>Oracolul</i> de Mircea Cărtărescu / 44 L2. Timpul și spațiul / 47 L3. Etapele acțiunii (momentele subiectului literar) / 49 L4. Personajele / 52 L5. Semnificațiile textului / 54 L6. Noi pagini – alte idei / 56	L7. Valori ale culturii populare în spațiul românesc. Etnii și jocuri de copii / 58 Proiect de grup: Prietenia în filme / 60	L8. Rezumatul oral / 62
Recapitulare și evaluare / 80-82			
Unitatea III Dincolo de ferestre 1.2, 1.4, 2.1, 2.3, 2.4, 3.2, 3.3, 4.1, 4.4, 4.5, 5.1.	L1. Textul descriptiv literar în versuri: <i>Iarna</i> de Vasile Alecsandri / 84 L2. Descrierea în versuri / 86 L3. Epitetul. Versificația / 88 L4. Semnificațiile textului / 91 L5. Textul nonliterar: <i>Buletin meteorologic</i> / 92 L6. Noi pagini – alte idei / 95	L7. Bradul în cultura populară românească / 96 Proiect individual: Obiceiuri specifice sărbătorilor de iarnă / 98	L8. Strategii de ascultare activă. Atitudini comunicative / 100
Recapitulare și evaluare / 118-120			
Unitatea IV Popasuri cu tâlc 1.1, 1.4, 2.2, 2.3, 2.5, 3.1, 3.2, 4.1, 4.4, 4.5, 5.1.	L1. Textul narativ literar în versuri: <i>Uleul și găinile</i> de Grigore Alexandrescu / 122 L2. Acțiunea, timpul și spațiul / 124 L3. Enumerația. Personajele / 126 L4. Semnificațiile textului / 128 L5. Noi pagini – alte idei / 129	L6. Valori ale culturii populare în spațiul românesc: înțelepciunea proverbelor / 132	L7. Dicția în interacțiunile verbale. Inteligența emoțională: exprimarea adecvată a emoțiilor / 134
Recapitulare și evaluare / 150-152			
Unitatea V Călătorii de tot felul 1.3, 1.4, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.4, 4.1, 4.2, 4.5, 5.2.	L1. Textul narativ literar: <i>D-I Goe...</i> de I.L. Caragiale / 154 L2. Acțiunea, spațiul și timpul / 158 L3. Dialogul în textul literar / 160 L4. Personajele / 162 L5. Semnificațiile textului / 164 L6. Textul argumentativ: <i>Motive pentru care călătoriile te fac mai bun</i> de Samantha Fanelli / 166 L7. Organizarea textului argumentativ / 168 L8. Noi pagini – alte idei / 170	L9. Limba română în Europa. Comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română de pretutindeni / 172 Proiect de grup: Comunitățile din jurul României / 175	L10. Performarea actelor de limbaj / 176 L11. Strategii de concepere și comprehensiune a textului oral / 178
Recapitulare și evaluare / 190-192			

Limba română	Redactare
<p>L12. Cuvântul. Sinonimele și antonimele / 28 L13. Sensurile cuvintelor / 30 L14. Omonimele. Cuvintele polisemantice / 32 L15. Diftongul, triftongul, hiatul / 34 L16. Despărțirea în silabe / 36</p>	<p>L17. Redactarea unei narațiuni la persoana I. Stilul / 38</p>
<p>L9. Verbul / 64 L10. Modul conjunctiv / 68 L11. Modul condițional-optativ / 70 L12. Posibilități combinatorii ale verbului. Predicatul nominal / 72 L13. Subiectul / 74 L14. Complementul și circumstanțialul. Prepoziția / 76</p>	<p>L15. Rezumatul scris / 78</p>
<p>L9. Substantivul / 102 L10. Cazul nominativ / 105 L11. Cazul acuzativ. Complementul direct. Complementul prepozițional / 106 L12. Cazul acuzativ. Circumstanțialele. Atributul / 109 L13. Cazul dativ. Complementul indirect / 112 L14. Cazul genitiv. Articolul genitival. Posibilități combinatorii ale substantivului / 113 L15. Cazul vocativ / 115</p>	<p>L16. Descrierea unui peisaj / 116</p>
<p>L8. Pronumele (actualizare) / 136 L9. Posibilități combinatorii ale pronomelui / 140 L10. Pronumele reflexiv / 142 L11. Numeralul / 144</p>	<p>L12. Inserarea unor secvențe descriptive într-o narațiune / 146 L13. Textul explicativ / 148</p>
<p>L12. Adjectivul (actualizare) / 180 L13. Posibilități combinatorii ale adjectivului / 182 L14. Adverbul. Felurile adverbului / 184 L15. Gradele de comparație și funcțiile sintactice ale adverbului / 186</p>	<p>L16. Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă / 188</p>

Competențe generale și competențe specifice

- 1. Participarea la interacțiuni verbale în diverse situații de comunicare prin receptarea și producerea textului oral**
 - 1.1. Rezumarea, pe baza informațiilor explicite și implicite, a unor pasaje din diverse tipuri de texte orale narrative, monologate și dialogate
 - 1.2. Prezentarea unor informații, idei, sentimente și puncte de vedere în texte orale, participând la discuții pe diverse teme sau pornind de la textele citite/ascultate
 - 1.3. Adecvarea comunicării nonverbale și paraverbale la o situație dată, evidențiind ideile și atitudinile, în situații de comunicare față-în-față sau mediată
 - 1.4. Participarea la interacțiuni verbale simple cu mai mulți interlocutori, având în vedere cantitatea și relevanța informației transmise și primite
- 2. Receptarea textului scris de diverse tipuri**
 - 2.1. Corelarea informațiilor explicite și implicite din texte literare și nonliterare, continue, discontinue și multimodale
 - 2.2. Rezumarea unor texte, cu grade diverse de dificultate
 - 2.3. Prezentarea unor răspunsuri personale, creative și critice pe marginea unor texte diverse
 - 2.4. Manifestarea preocupării de a înțelege diverse tipuri de texte citite
 - 2.5. Identificarea strategiilor de lectură, a volumului și a diversității materialelor citite
- 3. Redactarea textului scris de diverse tipuri**
 - 3.1. Redactarea unui rezumat, a unui text, pe un subiect la alegere, având în vedere etapele procesului de scriere și structurile specifice, pentru a comunica idei și informații sau pentru a relata experiențe trăite sau imaginate
 - 3.2. Redactarea, individual și/sau în echipă, a unui text complex, cu integrarea unor tabele
 - 3.3. Adecvarea textului scris la situația și scopul de comunicare
 - 3.4. Analizarea dificultăților de redactare, oferind soluții, pe baza criteriilor propuse de profesor și discutate cu colegii
- 4. Utilizarea corectă, adecvată și eficientă a limbii în procesul comunicării orale și scrise**
 - 4.1. Utilizarea structurilor sintactice și morfologice de bază ale limbii române standard pentru înțelegerea și exprimarea corectă și precisă a intențiilor comunicative
 - 4.2. Aplicarea conștientă a achizițiilor lexicale și semantice de bază, din limba română standard, pentru exprimarea corectă a intenției comunicative
 - 4.3. Valorificarea achizițiilor fonetice de bază, în realizarea propriei pronunții și scrieri și pentru evaluarea pronunției și scrierii celorlalți, prin raportarea la normă, cu scopul corectării erorilor în comunicare
 - 4.4. Utilizarea deprinderilor dobândite pentru monitorizarea corectitudinii comunicării, prin raportarea la normă
 - 4.5. Redactarea unor texte, valorificând gândirea logică și competența lingvistică, în procesul de învățare pe tot parcursul vieții
- 5. Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional**
 - 5.1. Investigarea unor obiceiuri și tradiții românești și ale unor comunități etnice de pe teritoriul României
 - 5.2. Analiza unor elemente comune identificate în cultura proprie și în cultura altor popoare

Lectură

- Textul narativ literar în proză
- Narațiunea la persoana I
- Textul descriptiv literar în proză
- Texte continue și discontinue

Interculturalitate

- Valori etice în legendele popoarelor

Comunicare orală

- Contextul de comunicare

Limbă română

- Sinonimele și antonimele
- Sensurile cuvintelor
- Omonimele.
- Cuvintele polisemantice
- Diftongul, triftongul, hiatul
- Despărțirea în silabe

Redactare

- Redactarea unei narațiuni la persoana I

Recapitulare

Evaluare

U1

Acasă, în familie, printre cărți

Lecția 1. Textul narativ literar în proză

Pentru început

- 1 Notează, în caiet, primele idei/imagini care-ți trec prin minte când auzi cuvântul *acasă*.
- 2 Creează un blazon al familiei tale, pe baza modelului oferit. Notează:
 - în mijloc, numele tău de familie;
 - în primul cadran din stânga, sus, scrie-ți prenumele;
 - în cadranul din dreapta, sus, menționează numele membrilor familiei tale, precizând și statutul lor (tată, mamă, frate, bunic ș.a.m.d.);
 - în cadranul din stânga, jos, precizează cum vă petreceți timpul liber în familie;
 - în cadranul din dreapta, jos, notează un obicei, o tradiție a familiei tale;
 - pe banda de jos, scrie cea mai importantă valoare a familiei tale.
 Prezintă-ți blazonul în fața clasei. Nu uita să-l incluzi în portofoliu.
- 3 Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Text de bază

Un păianjen care se crede Spiderman

de Adina Popescu

— Fugiți! Un păianjen URIAȘ în camera mea! Am tresărit, tocmai ațipisem atârnat cu capul în jos de firul meu cel mai lung, de care sunt tare mândru – mi-a luat aproape o săptămână să-l fac. Nu e foarte plăcut ca o voce ascuțită și răzgâiată să-ți tulbure somnul de după-amiază. M-am cățarat cât am putut de repede pe unul dintre firele mele. Abia dacă am avut timp să-l strâng și să-l pun cu grijă la păstrare, pentru că un astfel de fir nu trebuie să se piardă, e păcat! Apoi mi-am lăsat de izbeliște bunătate de plasă, țesută cu multă migală, și m-am ascuns în cartea mea preferată, *Alice în Țara Minunilor*, în locul acela secret dintre copertă și prima pagină. 📖1

Am auzit pașii mamei tropăind pe scări.

— Unde e?

Uriăș?! Fetița asta cu siguranță exagerează, mi-am zis, cu amărăciune. Aș putea, la o adică, să locuiesc într-un degetar ca într-un palat. Sunt atât de mic, încât de obicei nu mă observă nimeni. Nici măcar musculițelor care mai intră pe geam nu le e frică de mine. Uriăș! Trebuie să recunosc că am avut un sentiment de mândrie. Și m-am umflat în pene, mai ceva ca pasărea Dodo din cartea în care mă pitisem.

— Uite, acolo! În colțul ăla, unde e raftul cu cărți! Mamă, îți jur că e foarte, foarte mare... și foarte scârbos! s-a auzit din nou vocea Mariei. De data asta, era gata să izbucnească în plâns.

Scârbos? Mă rog, nu comentez.

— Nu văd niciun păianjen aici! a spus mama, împăciuitoare. Ți s-o fi părut.

— Ba da, este acolo! a insistat Maria. Pun pariu că s-a ascuns printre cărți. E șmecher. Caută-l!

Mi-am dat seama imediat că, spre norocul meu, mama nu avea niciun chef să mă caute.

— Maria, dacă sunt păianjeni, tu ești singura vinovată. Te-am rugat de nu știi câte ori să-ți faci curat în cameră. Ți-am explicat, la casă nu e ca la bloc, pot să mai apară păianjeni, gândaci, chiar și șoareci, dacă nu faci curățenie. Eu n-am timp să le fac pe toate, a oftat mama. 📖2

Maria și părinții ei se mutaseră în urmă cu trei luni în casa în care am venit pe lume. Este o casă

Adina Popescu (n. 1978)

Este scriitoare, jurnalistă și realizatoare de filme documentare. A debutat la 17 ani, în reviste culturale. Placea de a scrie pentru unii dintre cei mai exigenți cititori – copiii – este dovedită de volumele *Doar un zbor în jurul lumii*, *Miriapodul hoinar și alte*

povești, *Mari povești românești pe înțelesul celor mici*, *Aventurile lui Doxi în benzi desenate* (acesta din urmă, în colaborare cu Alexandru Ciubotariu), *Povestiri de pe Calea Moșilor*, *Vine vacanța cu trenul din Franța*, *Întâiul meu cuvânt de pionier*. Un proiect important al autoarei este romanul *fantasy O istorie secretă a Țării Vampirilor*, din care a publicat două volume: *Cartea Pricoliciului* (2015) și *Cartea fetei-vampir* (2019).

Un păianjen care se crede Spiderman este un text inedit.

veche, potrivită pentru o familie. Însă tatăl Mariei era mai mult plecat, lucra undeva în străinătate, uneori fetița și mama vorbeau cu el pe Skype – asta e un program pe calculator care apropie familiile aflate la distanță și pe care păianjenii nu-l au, pentru că pur și simplu n-au calculatoare. Și, de obicei, n-au nici familie; eu, unul, nu-mi amintesc să fi avut vreuna. De aceea, o invidiam pe Maria. Însă ea nu părea să-și dea seama că sunt avantaje în a o avea cel puțin pe mamă prin preajmă, pentru că există cineva care să-ți facă ordine în cameră, să-ți alunge fricile și tot soiul de monștri închipuiți (de pildă, pe mine) și, mai ales, ai cu cine să te cerți și dup-aia să te împaci. Sau poate că fetița devenise atât de răsfățată pentru că îi era dor de tatăl ei. 📖 3

– Promit să fac curat mâine... Dar găsește păianjenul ăla oribil! Te roog! a implorat-o Maria pe mama ei.

Am simțit o zdruncinătură și am scos un pic capul din carte să văd ce se întâmplă. Mama începuse să ia cărțile de pe raft, una câte una.

– Uită-te și tu cât praf s-a adunat aici! a răbufnit ea. Nici nu mă mir că ți-e plină camera de păianjeni și de alte mizerii.

Mizerii? Aproape că m-am înecat de furie. 📖 4

În primul rând, camera nu e plină de păianjeni. Sunt doar eu. Așa a fost dintotdeauna, chiar și pe vremea când în camera de la etaj nu mai locuia nimeni în afară de mine. Ce vremuri! Puteam să fac

tot ce-mi poftea inima. Adică să atârn fire lungi din tavan, să mă dau huța și să sar de pe unul pe altul, de ziceai că-s Spiderman. Nu mă deranja nimeni. Însă mă simțeam foarte singur. Mi-aș fi dorit să fi avut măcar o soră care să mă aplaude când mă dădeam în spectacol. Apoi, au venit Maria și părinții ei și nu m-am mai simțit atât de singur. Totuși, a trebuit să mă adaptez situației, fiindcă nu-i ușor să trăiești la comun cu oamenii. Mă ascundeam prin colțuri și prin alte locuri ferite, îmi țeseam pânza doar noaptea, iar odată a nimerit peste mine o șosetă murdară, când Maria tocmai se întorsese de la ora de sport. Am fost înțelegător, pentru că școala începuse de puțină vreme – Maria trecuse în clasa a VI-a. Camera era plină de cărți și de caiete, iar fata devenise mai dezordonată decât înainte. Uneori, o urmăream din colțul meu cum scrie computneri pentru școală, le citea cu voce tare, ca să-și dea seama cum sună. Odată, după ce a venit în vizită un coleg și au făcut împreună tema la mate (dar, de fapt, mai mult au ascultat muzică), s-a apucat chiar să scrie o poezie pe care n-a citit-o cu voce tare, însă a tot șters și a mâzgălit la ea, oftând melancolică, până când s-a enervat, a mototolit hârtia și a aruncat-o chiar în direcția mea. Nu m-a nimerit, dar mi-a încurcat vreo trei fire din pânză și dup-aia m-am chinuit o zi întreagă să desprind de pe ele cuvinte gen „iubire” și „amintire”. Așadar, de când s-a mutat fata asta în camera *mea*, n-am mai avut

o clipă de liniște. Totuși, am început să-i consider pe Maria, pe mama ei și chiar pe tatăl ei, deși era mai mult plecat, familia mea. 📖5

În al doilea rând, un păianjen nu e o mizerie... e un păianjen... Și uite-o pe mamă cum golește raftul de toate cărțile lui Roald Dahl, are în mână acum *Marele Uriăș Prietenos*, o lasă deoparte și se întinde spre... hm... *Alice în Țara Minunilor* și spune cu duioșie:

– Ce dragă mi-a fost cartea asta când eram mică! Îmi citea bunica din ea...

– Te rog, n-o deschide, n-o deschide! Lasă cartea aia în pace! i-am strigat eu. 📖6

Însă mama nu m-a auzit și a deschis cartea. Maria, la rândul ei, a țipat de s-a cutremurat întreaga casă, iar tencuiala de pe pereți a început să cadă:

– Păiajenul! Uite-l! OMOARĂ-L!

Nu mai e timp, trebuie s-o șterg cât mai repede. Alerg cu toate cele opt piciorușe ale mele prin paginile cărții, sar de la un capitol la altul, de la o frază la alta, mă împiedic de câte un punct sau de câte o virgulă, îmi trag sufletul la câte o ilustrație, îmi fac loc mai departe, printre Iepurele de Martie și Pălărierul Nebun. Suflarea mamei atât de aproape spulberă un întreg pachet de cărți de joc, o să mi se taie capul! Deodată, mă trezesc față în față cu Alice și o rog, o implor: „Dă-mi din băutura ta fermecată, ca să cresc mare, mare... ca să mă fac un păianjen URIAȘ!” Poate doar așa mama și fata o vor lua la fugă, iar eu voi scăpa cu viață.

– De păianjenul ăsta amărât te-ai speriat tu? râde mama, cu cartea deschisă în față. Uită-te și tu cât e de mic... cât o gămălie de ac...

Oare băutura fermecată pe care mi-a dat-o Alice a avut efectul invers și m-am făcut atât de mic, încât mai am un pic și o să dispar de tot? Sau totul se întâmplă doar în imaginația mea? 📖7

Mama deschide fereastra, afară e un soare blând de toamnă, o lumină de miere. Ea scutură cartea, eu îmi scot la rezezeală firul salvator, cel pe care îl pusesem la păstrare, și mă las pe el în jos, spre o altă lume.

– Du-te cu bine! aud vocea ei, în urma mea. 📖8

– Maria! strig eu. Uită-te la mine! Sunt Spiderman!

Și mă dau huța pe fir, ca un acrobat veritabil, frunze îngălbenite se desprind din copacul de deasupra mea și cad lin pe lângă mine – e un decor grozav, mai ceva ca-n filme!

Însă Maria nici nu mă mai bagă în seamă. Ea nu va fi niciodată cea soră mai mică pe care mi-o doream, care să mă aplaude și să mă admire, să-mi spună cât sunt de grozav. Va rămâne în casa mare și veche împreună cu mama ei, se va întoarce și tatăl și vor trăi fericiți. Iar eu? Eu o voi porni prin lume, poate îmi voi găsi la rândul meu o familie, doar a mea. 📖9

Impresii după prima lectură

- 1 Împarte foaia de caiet în patru cadrane și notează impresiile tale, completând enunțurile date.

Mi-a plăcut textul, pentru că ...

Nu mi-a plăcut în text că ...

Nu am înțeles din text ...

Textul mi-a amintit de ...

- 2 Notează o întrebare pe care ai vrea să i-o adresezi Adinei Popescu privitor la textul *Un păianjen care se crede Spiderman*.
- 3 Și autoarea textului are o întrebare pentru tine: „Dacă ai avea un astfel de păianjen-cititor în cameră, ce titlu de carte din biblioteca ta i-ai recomanda și de ce?” Răspunde în scris și pune mesajul tău într-o „cutie a corespondenței” pe care o veți confecționa în prealabil. După ce toți elevii au pus biletele în cutie, profesorul va citi fiecare răspuns, iar elevii vor încerca să ghicească autorul cărții.

Lecția 2. Narațiunea. Acțiunea. Timpul și spațiul

Explorare

- 1 Lucrați în grupe de 2-3 elevi. Fiecare grupă va primi unul dintre cele nouă pasaje ale textului delimitate prin simbolul 📄. Recitiți împreună fragmentul care v-a revenit. Identificați cuvintele-cheie și apoi formulați ideea principală. Notați-o pe o jumătate de coală A4.
- 2 Fiecare grupă afișează pe tablă colile cu ideile principale, pe măsură ce termină sarcina. Doi elevi vin în fața clasei și încearcă să așeze ideile în ordinea din text. Colegii din bănci îi pot ajuta, dacă este cazul. Odată ce ideile principale sunt puse în ordine, toți elevii le notează în caiete.
- 3 Care ți se pare cea mai amuzantă scenă? Dar cea mai tristă? Notează-ți părerea în caiet și compară-ți răspunsul cu cel al colegului tău/colegei tale de bancă.
- 4 În aceleași grupe, selectați din pasajul care vi s-a repartizat cuvintele referitoare la spațiul în care se petrece întâmplarea. Corelați indicii spațiali identificați cu personajele care apar în locurile respective.
- 5 Schițează, într-un desen, spațiul în care se petrec întâmplările în pasajul dat.
- 6 Când se petrece întâmplarea? În ce anotimp, în ce parte a zilei? Indică pasajele din textul integral care te ajută să răspunzi la aceste întrebări.
- 7 Recitește textul și identifică pasajele care trimit la etape anterioare acțiunii aflate în prim-plan, cea în care păianjenul este în pericol să fie prins de mama Mariei.

Repere

Textul narativ prezintă derularea unor întâmplări în ordine logică și temporală.

În funcție de timpul și spațiul în care se petrece acțiunea, de personajele cu rolul cel mai important, textul narativ poate fi delimitat în secvențe distincte, asemănătoare cu scenele dintr-un film.

Indicii de timp trimit, de obicei, la acțiunea din prim-plan, care reprezintă firul principal al narațiunii. Uneori, aceștia se referă și la alte momente, petrecute înainte sau după acțiunea din prim-plan.

Aplicații

- 1 Precizează dacă acțiunea din prim-plan și cea din rememorările păianjenului se petrec în același spațiu. Selectează din text exemple prin care să îți susții răspunsul.
- 2 La ce se referă pasajele ce surprind etape anterioare în raport cu acțiunea din prim-plan? Poți avea în vedere următoarele variante:
 - a oferă informații care ajută la înțelegerea acțiunii din prim-plan;
 - b reprezintă reflecțiile păianjenului pe marginea întâmplărilor;
 - c oferă mai multe detalii despre personaje;
 - d prezintă întâmplări fără legătură cu acțiunea din prim-plan.
- 3 Imaginează-ți că urmează să faci un film, pornind de la textul *Un păianjen care se crede Spiderman*. Trebuie să decizi câte scene vei filma, având în vedere schimbările care apar de la o secvență la alta a textului, referitor la:
 - spațiul în care se petrece acțiunea;
 - timpul în care se petrece acțiunea;
 - personajul/personajele care apar în prim-plan.

Provocări

Pe baza schițelor elaborate la exercițiul 5 de la rubrica *Explorare*, creează o bandă desenată pentru acest text. Găsește metode potrivite pentru a indica momentele rememorate, anterioare întâmplării din prim-plan.

Lecția 3. Narațiunea la persoana I. Autorul, naratorul, personajul

Explorare

- 1 Cine este autoarea textului? Ce aspect din prezentarea scriitoarei (vezi pagina 10) ți s-a părut cel mai interesant, privitor la biografia sau la cariera acesteia?
- 2 Precizează cine relatează întâmplările.
- 3 La ce persoană a verbului este relatată întâmplarea?
- 4 Care sunt personajele textului?
- 5 Cel care relatează întâmplarea este și personaj? Menționează un text studiat anul trecut în care ai întâlnit o situație asemănătoare.

Repere

Într-un text narativ literar, există narator și personaje, prin intermediul cărora cititorul află ce și cum se întâmplă într-o narațiune.

Naratorul poate relata o întâmplare folosind persoana a III-a sau persoana I. Când este folosită persoana I, naratorul este în același timp și personaj. Acesta relatează evenimentele din perspectiva sa.

Personajele îndeplinesc acțiunile, având contribuții diferite la evenimentele relatate. Într-un text narativ literar, personajele pot să fie ființe umane, dar și ființe necuvântătoare sau obiecte.

Personajele și naratorul nu există în realitate, ci trăiesc doar în paginile cărții, în lumea inventată de autor, adică în ficțiune.

Autorul este o persoană cu identitate concretă în lumea reală, care construiește o lume imaginară, ficțională.

Autorul și naratorul nu pot fi confundați, pentru că ei aparțin unor planuri diferite: autorul face parte din lumea reală, în vreme ce naratorul aparține ficțiunii, lumii inventate de autor.

Lumea reală

Lumea inventată (ficțiunea)

AUTOR

TEXTUL NARATIV

NARATOR

PERSONAJE

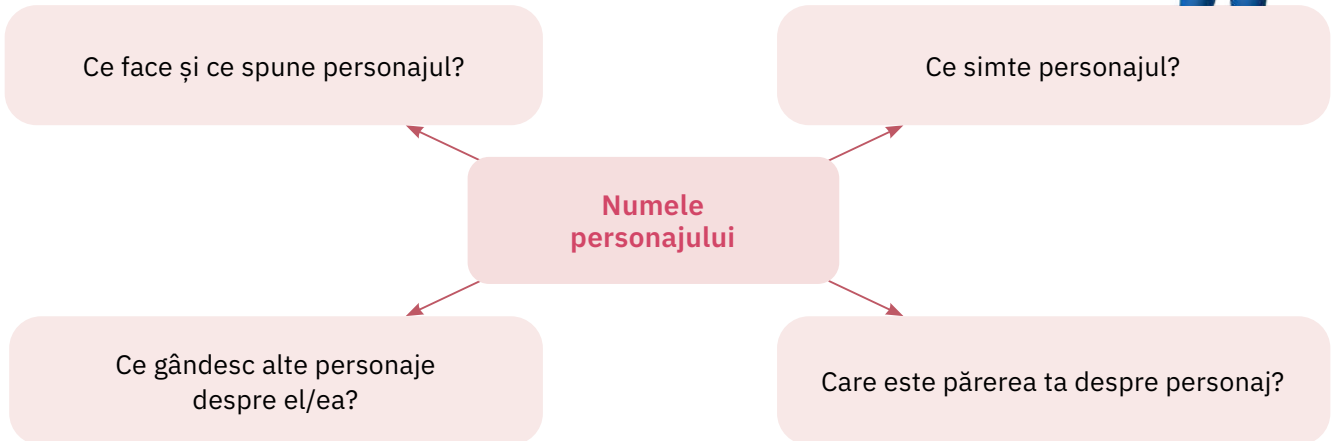
CITITOR

Aplicații

- 1 Observă schema de mai sus și prezintă-le colegilor tăi cum înțelegi diferența dintre cele două lumi.
- 2 Explică de ce, în textul *Un păianjen care se crede Spiderman*, naratorul nu poate fi confundat cu autorul.
- 3 Numește figura de stil prin care o ființă necuvântătoare dobândește trăsături umane și menționează prin ce diferă păianjenul-narator din acest text de un păianjen obișnuit.
- 4 Recitește textul și observă mai atent felul în care păianjenul relatează întâmplările. Se referă acesta strict la faptele relatate? Sunt incluse gândurile și sentimentele păianjenului față de ceea ce se întâmplă, față de familia Mariei? Justifică-ți răspunsul, oferind exemple din text.

- 5 Împărțiți-vă în trei grupe. Fiecare grupă va realiza un poster în care să surprindă profilul unuia dintre cele trei personaje din textul *Un păianjen care se crede Spiderman*: Maria, mama sau păianjenul. Lucrați mai întâi în perechi, timp de cinci minute, folosind o schemă precum cea de mai jos. Discutați apoi, în grupa voastră, despre ce ați notat și selectați cele mai bune idei. Scrieți-le pe poster. Un membru al fiecărei grupe va prezenta rezultatul activității voastre și va răspunde la eventualele întrebări ale colegilor voștri.

- 6 Lucrați în grupe de câte cinci elevi. Realizați o punere în scenă a textului, fiecare având unul dintre următoarele roluri:

AUTOR
se va comporta ca un regizor, își va sfătui colegii-actori cum să-și interpreteze rolurile

NARATOR-PERSONAJ
se va comporta ca un actor care joacă rolul păianjenului, dar și ca un narator, care se adresează direct spectatorilor când își prezintă gândurile, când rememorează anumite întâmplări etc.

PERSONAJE
trei actori vor interpreta rolurile personajelor Maria, mama și tata

După ce realizați interpretarea, fiecare membru al grupei răspunde la următoarele întrebări:

- Ce rol am interpretat?
 - Am apărut pe scenă? Dacă da, în ce ipostază? Dacă nu, de ce nu am apărut?
 - Am interacționat cu alți membri ai grupei? Cu cine și în ce fel?
 - Cum aș putea defini rolul pe care l-am interpretat?
- 7 Privește imaginea alăturată și asociază păpușarul și marionetele cu autorul, naratorul sau personajele unui text narativ. Explică asocierile realizate.

Portofoliu

Portofoliul tău va conține diferite texte pe care le redactezi în acest an școlar. Te va ajuta să vezi, la finalul clasei a VI-a, ce progrese ai făcut în domeniul redactării.

Rescrie textul *Un păianjen care se crede Spiderman* din perspectiva Mariei. Observă în ce fel se schimbă povestea sau imaginea personajelor.

Lecția 4. Semnificațiile textului

Interpretare

- 1 Cum ți se pare ideea de a alege un păianjen ca narator? Explică, referindu-te la impactul pe care l-a avut textul asupra ta.
- 2 Ce emoții apar în relatarea păianjenului? Alege dintre cele de mai jos și indică momentele pe care le asociezi cu fiecare emoție.

tristețe

dezgust

frică

furie

bucurie

- 3 Păianjenul consideră că familia lui este alcătuită din Maria, mama și tatăl ei. Cum explici această perspectivă a păianjenului?
- 4 Păianjenul pare a fi un cititor pasionat. Care este cartea lui preferată? Tu ai citit-o? Dacă nu, precizează ce anume te-ar motiva să faci acest lucru.
- 5 În biblioteca Mariei există un raft cu mai multe cărți ale lui Roald Dahl. Ce spune acest detaliu despre fată? Ai citit vre-o carte a acestui autor?

- 6 Ce personaje din *Alice în Țara Minunilor*, menționate în textul Adinei Popescu, recunoști în ilustrația alăturată?
- 7 Păianjenul are temeri, bucurii, la fel ca o ființă umană. De ce crezi că își dorește și el o familie? Ce consideri că înseamnă familia pentru el?
- 8 Caracterizează familia Mariei, folosind trei adjective.
- 9 De care dintre personaje te simți mai apropiat/apropiată? Justifică-ți opțiunea.

Ilustrație de John Tenniel (1820-1914)
pentru *Alice în Țara Minunilor* de Lewis Carroll

- 10 De ce crezi că păianjenul se crede Spiderman?
- 11 Ce părere ai despre titlul *Un păianjen care se crede Spiderman*? Acordă note de la 1 la 5 pentru:
 - cât de potrivit este pentru conținutul textului;
 - cât de atractiv și de surprinzător este;
 - cât de ușor de reținut este.
- 12 Chiar dacă uneori cei din familie îți fac observații, asta nu înseamnă că ei nu țin la tine. Discutați în grupe de 4-5 elevi această afirmație, având în vedere și reproșurile pe care mama i le face Mariei.
- 13 Formulează într-un enunț ideea pe care ai apreciat-o cel mai mult în textul Adinei Popescu.

Provocări

Alege una dintre sarcinile următoare:

- a Imaginează-ți că ești autoarea povestirii *Un păianjen care se crede Spiderman*. Scrie un mesaj pentru elevii clasei a VI-a, în care să prezinți o idee despre familie pe care ai vrut să le-o comunici cititorilor prin acest text.
- b Imaginează-ți că ești păianjenul-narator și că o consideri pe Maria sora ta. Scrie-i un mesaj fetiței, în care să-i spui ce părere ai despre ea și despre ceilalți membri ai familiei sale.
- c Dacă ai un animal de companie, scrie un text narativ din perspectiva acestuia despre o zi în familia ta.

Portofoliu

În ce măsură crezi că fiecare membru al unei familii ar trebui să-și asume un rol, o responsabilitate? Tu ce responsabilități ai în cadrul familiei? Scrie răspunsul tău într-un text de 90-100 de cuvinte.

Lecția 5. Textul descriptiv literar în proză

Pentru început

- 1 Care este prima carte despre care-ți amintești ceva deosebit? Poate fi prima carte primită, cumpărată, găsită, împrumutată, dorită, o carte specială pentru tine. Descrie în câteva rânduri cum arăta acea carte și de ce te-a impresionat. Schimbă apoi caietul cu colegul tău/colega ta de bancă și discutați despre ce a scris fiecare.

- 2 Descrie o carte în maximum 100 de cuvinte, folosind cuvintele-cheie de mai jos.
 - cuvinte • dicționar • furnicar • ghicit • joacă
 - literă • pagină • povești
- 3 Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Simona Popescu (n. 1965)

Poetă, prozatoare și eseistă contemporană. A scris despre copilărie (în romanul autobiografic *Exuvii*, 1997), despre adolescență (în volumul *Juventus și alte poeme*, 1994), despre vis (în *Noapte sau zi*, 1998), despre poezie (în *Lucrări în verde*, 2006) și despre lumea miniaturală și fascinantă a naturii, în care ne putem regăsi și noi, oamenii (în *Cartea plantelor și animalelor*, 2021). Pentru Simona Popescu, literatura și cărțile sunt ca o jucărie care te provoacă, te bucură și te poartă în alte lumi.

Indescriptibil este un text inedit.

Text de bază

Indescriptibil

de Simona Popescu

Era galbenă, cu un desen geometric, verde, pe copertă, mică, dar cu multe pagini. Aveam 11 ani și cumpăram cartea chiar eu, de la librărie, de la tanti Gruber. Ce-i drept, toți trebuia s-o avem în ghiozdan, s-o arătăm a doua zi la școală. Era trecută la lecturi obligatorii. N-avea în ea nicio poză, niciun desen, nicio poveste, nicio poezie, nici cifre, nici geometrie. Putea fi citită de la mijloc spre sfârșit sau început, de la sfârșit spre început sau pe sărite. Șiruri de cuvinte unul sub altul, pe două coloane, fără legătură între ele, unele scrise cu litere mai groase (cele de explicat) și altele mai subțiri (cele explicatoare). Se numea *Dicționarul școlarului*. Nu semăna deloc, dar deloc cu alte cărți. Începea cu *abă*, care nu-mi spunea nimic („postav¹ gros de lână”, dar nu știam ce e „postavul”, pe care nu l-am găsit în dicționar, dar mi-am imaginat o pătură de lână) și se termina cu *zvânta*, de care auzisem legat de rufele ude de pe sârmă (care se zvântau până se uscau), nu știam că *a zvânta* înseamnă și „a distrage”, „a nimici”. Mai exista și expresia „te bat de te zvânt”, adică era vorba de așa o bătaie de ieșeai... uscat! De fapt, se și spunea „te bat de te usuc”. Ciudat cum se leagă lucrurile! Între *abă* și *zvânta*, se aliniau, unul sub altul, ca o armată de furnici, 10 998 de alți termeni. Un furnicar, cu galerii prin care circulau, sub aparenta liniște a mușuroiului, un fel de vietăți. Pentru că, de îndată ce te gândești mai bine la ele, cuvintele încep să prindă viață, să se miște, asta e adevărul. Zici „pește” (sau îl citești pe-o foaie) și el începe să înoate liniștit în mintea ta, când argintiu, când roșu sau albastru, și tot așa.

Am 11 ani și deschid *Dicționarul* la-ntâmplare. Devine o joacă nouă, jocul de-a ghicitul. Ai un cuvânt și trebuie să-i afli înțelesul. Exact invers decât în cartea aia cu titlul *Cimiliturile² românilor*, în care aveai descrierea ființei, a obiectului, a sentimentelor sau a fenomenelor naturii (cum se zice la școală), dar trebuia să ghicești cuvântul. „Ager, sprinten și ușor,/ Printre aripi pot să zbor,/ Printre ploaie, printre nori.” Ghici ce-i? Ei? E... cugetarea. Ce e „cugetarea”? Deschizi la pagina 133 și citești: „gând, gândire,

¹ *postav* (s. n.) – stofă groasă de lână, folosită pentru uniforme militare, pături etc.

² *cimilitură* (s. f.) – ghicitoare, joc de cuvinte.

meditare, maximă”. Nu știi ce înseamnă „maximă”, ai auzit doar de fusta „mini” și „maxi”.

Iei cartea, răsfoiești, dai de noi și noi creaturi din regnul numit *vocabular*. Te uiți la cuvânt, prin el, dincolo de el, ghicești despre ce e vorba, uneori știi doar pentru tine, dar nu știi să descrii pentru alții, citești explicația, e prea puțin, tu ai mai fi adăugat. Pentru fiecare om, fiecare cuvânt cheamă altă imagine, e înconjurat de altceva, după viața omului, după vârsta lui, după cum e el, într-un fel. De aceea unii oameni nu se înțeleg. Dacă zece copii citesc pe o pagină cuvântul „pisică”, în mintea fiecăruia, în acea clipă, va apărea o pisică mică sau mai mare, albă sau neagră sau cu pete, jucăușă sau leneșă, blândă sau gata să zgârie, și tot așa. Zece copii, zece pisici. A mea e vărgată, ține ochii închiși și toarce.

De la un cuvânt la altul faci închipuiri. Nimerești la pagina 354, la litera N. Poți face din cuvintele găsite acolo o poveste mică, mică: „Din *nacelă*¹ cineva vede un *nabab*² care dispăre într-un *nahlap*³. Ceea ce nu vede ăla din *nacelă* e că o *naiadă*⁴ cu trup ca de *nailon* îl salvează și de-aici începe... *narațiunea*.” Dar cuvintele erau interesante și dezlegate de narațiune, de propoziții chiar, singure. Parcă în celelalte cărți nici nu le vedeai, vedeai direct întâmplările, pe când aici stau în fața ochilor tăi ca niște jucării cu cheiță. Așteaptă să le-nvârți micuțul mecanism.

Îa te uită ce mai lume! De cuvinte. Prietenoase, dușmănoase, bune, rele, misterioase, banale, atrăgătoare, respingătoare, și așa mai departe. Cuvântul „cald” e cald și cuvântul „rece” e rece. Cuvântul „rece” e bun vara și cuvântul „cald” e bun iarna. Ele nu sunt însă în dicționar, acolo sunt doar cele pe care nu le cunoști: *criptogramă*⁵, *crisalidă*⁶ și *crystal*, ca să le luăm doar pe cele de la pagina 130, dacă tot am deschis acolo, la nimereală. E frumos cum cuvintele se ajută unele pe altele ca să se facă înțelese. Trimit unele la altele, se leagă unele de altele, în familii, uneori (chiar învățasem despre „familia

de cuvinte”). Într-un cuvânt sunt mereu și altele. Niciun cuvânt nu e singur. De pildă, în cuvântul „bec”, e cuvântul „wolfram”. Și în cuvântul „caisă” e cuvântul „sâmbure”. Dar cele mai multe sunt în cuvântul „copil”. Copilul își imaginează tot timpul fel de fel, când se joacă sau când stă degeaba. Iar când deschide o carte, el intră acolo cu totul, ca-n vis, vede, dincolo de fraze, lucrurile ca în realitate, le vede în fața ochilor lui, dar cumva pe dinăuntru. Acest „pe dinăuntru” poartă în *Dicționar* un nume ciudat: „lăuntric”. Tot ce citești se adaugă lumii tale lăuntrice, care e mai mare decât lumea din afară. Și-adeșea ea e ceva... *indescriptibil* („de nedescris”, te lămurește pagina 264)!

Nu știu alții cum sunt, dar mie tare mult avea să-mi placă volumașul ăsta pe care încă îl am în bibliotecă, lângă dicționare mult mai mari, de toate felurile. Am aflat târziu că, în orașul Târgoviște, cu vreo 20 de ani înainte să mă nasc eu, unor băieți de liceu le picase – și lor – cu tronc un dicționar, pe care-l citeau ca pe o carte magică, din care poți face povești la nesfârșit.

Sau ce vrei tu. Poezii, minunate descrieri. Descrierile sunt ca și cum ai desena lumea, bucățică cu bucățică. Nu știu alții cum sunt, dar mie tare mult îmi place-a desena. Îmi place să mă uit și la desenele altora. Dicționarul, o jucărie cum nu mai există, din care cititorii pot face alte jucării, fiecare după pofta lui. Indescriptibil!

¹ *nacelă* (s. f.) – cabină (deschisă) suspendată de un balon.

² *nabab* (s. m.) – 1. (în Evul Mediu, în țări din Orient) titlu purtat de guvernatorii unor provincii; 2. persoană foarte bogată.

³ *nahlap* (s. m.; reg.) – val sau vârtej făcut de o apă curgătoare.

⁴ *naiadă* (s. f.) – nimfă a izvoarelor, a lacurilor și a apelor curgătoare; (fig.) femeie foarte frumoasă, grațioasă.

⁵ *criptogramă* (s. f.) – 1. document, text scris cu caractere secrete, cunoscute doar de cei inițiați; 2. joc distractiv constând din împărțirea cuvintelor unei fraze într-un număr exact de fragmente, care se înscriu într-o formă geometrică regulată.

⁶ *crisalidă* (s. f.) – nimfa fluturilor.

Impresii după prima lectură

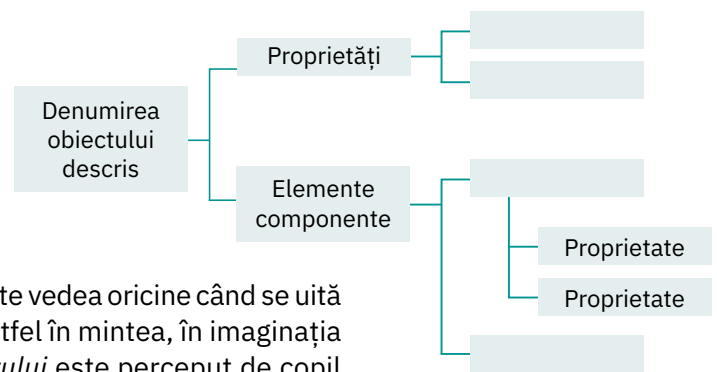
- 1 Notează un singur enunț din text care ți-a atras atenția. Explică-le colegilor tăi de ce l-ai ales, prin ce te-a surprins, te-a nedumerit sau te-a încântat.
- 2 Definește, sub forma unui articol de dicționar, o emoție pe care ai simțit-o citind textul sau o emoție exprimată în text.

Lecția 6. Descrierea în proză

Explorare

- Există, în text, cuvinte pe care nu le cunoști, în afară de cele explicate în subsolul paginii? Dacă da, caută-le într-un dicționar și notează în caiet sensurile acestora.
- Completează, în caiet, schema alăturată cu elementele prezente în descrierea *Dicționarului școlarului* din primul paragraf al textului.
- Dincolo de aspectul vizibil al cărții, de ceea ce poate vedea oricine când se uită la obiectul respectiv, există și ceva care apare altfel în mintea, în imaginația fiecărui privitor. În acest caz, *Dicționarul școlarului* este perceput de copil ca un univers inedit, acesta exclamând: „Ia te uită ce mai lume!” Cum explici această dublă perspectivă?
- Scrive în caiet ce vezi, ce simți, ce gândești când auzi cuvintele *familie* și *carte*. Comparați-vă apoi răspunsurile.
- Prin ce diferă cele două secvențe descriptive reproduse mai jos?
 - Ce elemente ale obiectului descris sunt prezentate?
 - Descrierea se concentrează pe cum arată obiectul sau pe cum este perceput acesta în mod subiectiv?

„Era galbenă, cu un desen geometric, verde, pe copertă, mică, dar cu multe pagini. [...] N-avea în ea nicio poză, niciun desen, nicio poveste, nicio poezie, nici cifre, nici geometrie. [...] Șiruri de cuvinte unul sub altul, pe două coloane, fără legătură între ele, unele scrise cu litere mai groase (cele de explicat) și altele mai subțiri (cele explicatoare).”

„Ia te uită ce mai lume! De cuvinte. Prietenoase, dușmănoase, bune, rele, misterioase, banale, atrăgătoare, respingătoare, și așa mai departe. Cuvântul «cald» e cald și cuvântul «rece» e rece. Cuvântul «rece» e bun vara și cuvântul «cald» e bun iarna.”

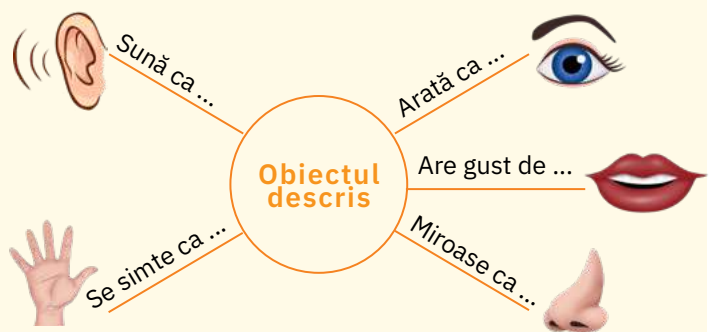
- Explică felul în care înțelegi următoarea comparație din text: „cuvintele erau [...] ca niște jucării cu cheiță”.

Repere

Textul descriptiv literar constă în prezentarea sugestivă a unui obiect, a unei ființe sau a unui loc. **Descrierea** are rolul de a ajuta cititorul să-și imagineze obiectul, ființa sau locul prezentat/evocat.

Într-o descriere, pot fi menționate percepții care țin de toate cele cinci simțuri (văz, auz, gust, miros, pipăit). De asemenea, pot fi exprimate sentimente și emoții, gânduri privitoare la obiectele, ființele sau locurile descrise.

Aplicații

- Analizează cum este realizată descrierea „cugetării” în ghicitoarea din paragraful al doilea al textului. Dacă nu ai ști răspunsul, ar fi dificil să ghicești la ce se referă descrierea din această ghicitoare? Explică.
- Identifică secvența descriptivă din al treilea paragraf al textului. La ce se referă aceasta și ce trăsături ale obiectului descris sunt evidențiate?
- Precizează rolul adjectivelor folosite în descrierea cuvintelor din paragraful al cincilea al textului.
- Alege, din textul dat, secvența descriptivă care ți-a atras atenția în mod deosebit. Explică prin ce te-a captivat.

Lecția 7. Semnificațiile textului

Interpretare

- În text apare următoarea afirmație: „Descrierile sunt ca și cum ai desena lumea, bucățică cu bucățică.” Cum ai putea explica acest fapt și ce te ajută să „desenezi” lumea?
- De ce crezi că o carte precum dicționarul, fără poze, desene sau povești, este comparată în text cu „o jucărie cum nu mai există, din care cititorii pot face alte jucării, fiecare după pofta lui”?
- Poate ai jucat și tu, precum copilul de 11 ani din text, „jocul de-a ghicitul” când ai deschis un dicționar. Dacă da, ce ți-a plăcut cel mai mult în acest joc? Dacă nu, cum ți se pare un astfel de joc?
- „Pentru fiecare om, fiecare cuvânt cheamă altă imagine, e înconjurat de altceva, după viața omului, după vârsta lui, după cum e el, într-un fel”. Crezi că este adevărată această afirmație din text? Dacă ai rezolvat exercițiul 4 de la rubrica *Explorare* din pagina 19, ai deja un răspuns. Verifică încă o dată, lucrând de data aceasta în perechi. Fiecare dintre voi va descrie o grădină, răspunzând la întrebările: *ce vezi?, ce auzi?, ce miroși?, ce pipăi?, ce guști în grădina imaginată?* Comparați apoi textele voastre.
- Explică următoarea secvență din text: „E frumos cum cuvintele se ajută unele pe altele să se facă înțelese.”
- În text, apare ideea că într-un cuvânt există mereu și alte cuvinte. Ce alte cuvinte crezi că există, de exemplu, în cuvântul *descriere*? Dar în cuvântul *copil*?
- Cum este posibil ca lumea lăuntrică a cuiva să fie mai mare decât lumea din afară?
- Ce rol crezi că au simțurile, imaginația și gândirea în faptul că oamenii pot vedea dincolo de contururile reale ale lucrurilor, ființelor, peisajelor pe care le privesc?
- Indescriptibil* ți se pare un titlu potrivit pentru textul pe care l-ai citit? La ce se referă? Ce anume crezi că nu poate fi descris?
- Orice text, chiar și cele nonliterare, îți pot stârni imaginația și te pot transporta în lumi virtuale, în lumi posibile. Îți place să faci astfel de călătorii imaginare? Discută cu colegii tăi motivele opțiunilor voastre.

Provocări

- Describe fotografiile de mai jos, reprezentând imagini dintr-o bibliotecă imensă din China, cu o arhitectură deosebită. Prezintă nu doar ceea ce vezi, ci și ceea ce îți imaginezi că se află dincolo de imagini, lumile virtuale în care poți călători. Compară-ți apoi descrierea cu acelea realizate de colegii tăi.

- Lucrează împreună cu un coleg sau cu o colegă. Scrieți o ghicitoare referitoare la un obiect, o ființă, un loc sau un fenomen al naturii, folosind descrierea. Citiți apoi ghicitoria colegilor de clasă și întrebați-i în ce măsură descrierea voastră le-a oferit detalii relevante pentru a găsi răspunsul. Încercați, la rândul vostru, să găsiți răspunsul pentru ghicitorile scrise de celelalte perechi și precizați ce detalii v-au ajutat să ghiciți obiectul/ființa/fenomenul/locul descris.

Lecția 8. Texte continue și discontinue

Explorare

- 1 Menționează câteva cărți care pot fi citite „de la mijloc spre sfârșit sau început, de la sfârșit spre început sau pe sărite”, așa cum este prezentată lectura dicționarului în textul *Indescriptibil*. De ce este posibil să le citești în acest fel?
- 2 Observă următoarele imagini și compară felul în care este organizată informația.

g

INDETERMINISM s.n. Concepție filosofică opusă determinismului, o afirmă că oamenii dispun de o libertate absolută a voinței. — Din **indeterminisme**.

INDETERMINIST, -Ă, **indeterminist**, -ste, adj., s.m. și f. (Adept) al in-terminismului. — Din fr. **indéterministe**.

INDEX, (1) **indexuri**, s.n., (2) **indexi**; s.m. 1. S.n. Listă alfabetică sau matrică pusă la sfârșitul sau la începutul unei cărți sau apărută în voi separat, cuprinzând matricele, autorii sau cuvintele conținute în ea, indicarea paginilor (și a volumelor) unde se găsesc; indice (5). ♦ **Int bibliografic** = lucrare de îndrumare bibliografică, cuprinzând lista principalelor surse. ♦ Expr. **A pune la index = a)** a trece o carte în lista cărților interzise; **b)** fig. (fam.) a a socoti; a trăia pe dinvea ca nodemni, nevrozic sau primejii. 2. S.m. Degetul arătător. [Ac. și; (2) **index**] — Din lat., fr. **index**.

INDEXĂ, **indexez**, vb. I. Tranz. 1. A întocmi un index (1). 2. A introduce cuvânt, un autor etc. într-un index (1). 3. (Economie) A corela variațiile u valorii, cu valoarea elementului de referință. ♦ Spec. A corela salarile nivelului prețurilor. — Din fr. **indexer**.

INDEXARE, **indexări**, s.f. Acțiunea de a indexa și rezultatul ei. — V. **index**.

INDEXĂT, -Ă, **indexați**, -te, adj. 1. (Despre cuvinte, autori etc.) Care a f

- 3 Grupează imaginile de mai sus în două categorii, în funcție de organizarea textului în pagină.

Repere

Textele continue sunt organizate în propoziții și paragrafe. Pot fi texte literare, în proză sau în versuri, sau texte nonliterare, precum articole, lucrări științifice sau reportaje.

Textele discontinue prezintă informații organizate sub forma unor secvențe de text fără legătură între ele sau sub forma unor liste, grafice, diagrame. Textele discontinue pot fi table de materii, liste, tabele, calendare, grafice, articole de dicționar, scheme.

Aplicații

- 1 În textul Simonei Popescu, *Dicționarul școlarului* este descris astfel: „șiruri de cuvinte unul sub altul, pe două coloane, fără legătură între ele [...]”. Pentru ce categorie de texte este valabilă această descriere?
- 2 Ce tip de text dintre cele menționate în *Repere* îți se pare mai dificil de înțeles? Explică.

Autoevaluare L1-L8

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 9. Noi pagini – alte idei

Text auxiliar

Ai citit în textul Adinei Popescu despre familia Mariei și despre un păianjen-cititor, iar în textul Simonei Popescu ai descoperit cum prind viață cuvintele dintr-un dicționar. Din fragmentul următor vei afla despre cum poate pătrunde un cititor în lumile virtuale pe care literatura i le propune. Textul din care a fost extras, *Lectura în trei, în doi, de unul singur*, îi aparține Rodicăi Zane și a fost publicat în volumul *Care-i faza cu cititul?*. Citește-l, folosind jurnalul cu dublă intrare.

Jurnalul cu dublă intrare ajută cititorul să stabilească legături între text și propriile experiențe. O pagină se împarte în două coloane egale: în stânga, cititorul notează un pasaj din text care i-a atras atenția, în dreapta, explică de ce a notat pasajul, la ce l-a făcut să se gândească.

Toți începem să citim cu ochii altora. De aceea, când trebuie să îți amintești de prima ta carte, îți dai seama că memoria te pune în fața unei alegeri: prima carte pe care ți-a citit-o cineva sau prima carte pe care ai citit-o singur?

Îmi amintesc de amândouă, ceea ce nu înseamnă că acestea au fost *într-adevăr* primele mele cărți. Nu pentru că eu aș vrea să vă spun minciuni, ci pentru că ții minte mai ales ceea ce călătorește din trecut printr-un mijloc de transport foarte sigur: o poveste. Poveștile transportă amintirile noastre din cele mai îndepărtate timpuri, precum avionul, vaporul sau trenul ne ajută să ajungem în cele mai îndepărtate locuri.

În poveștile cu amintiri nu se petrec întotdeauna întâmplări extraordinare, ci doar câteva fapte în jurul cărora se înfășoară sentimentele noastre de *atunci*. Chiar dacă *atunci* este foarte îndepărtat de *acum*, sentimentele puternice te fac să re trăiești totul ca și cum ar fi aieva. [...]

Într-o seară, tata a venit acasă cu o carte frumos colorată în paginile căreia se lăfăia un bob de mazăre cu ochi, gură și tot ce mai trebuia pentru a semăna cu oamenii. Îi lipsea însă ceva și de aceea se numea *Foarte gras fără nas*, cum aveam să aflăm de la mama, care a început să ne citească din aventurile bobului de mazăre. Fratele meu și cu mine ascultam cu gurile căscate și nu încetam să ne minunăm cum de trăiește bobul de mazăre asemenea nouă... Și, bineînțeles, râdeam cu poftă de numele lui. Of, și când s-a despărțit de frații cu care locuia în păstaie... și când s-a rostogolit pe scări și s-a pierdut de ai lui... dar să nu credeți că a sfârșit într-o cratiță, nu, bobul nostru de mazăre a avut noroc, pentru că, după ce a rătăcit prin lume, și-a regăsit familia și bucuria bobilor și a boabelor din neamul său cred că mai continuă și astăzi...

Însă, așa cum știți și voi, prima carte citită cu ochii mamei, ai bunicii (și aici îi puteți adăuga pe toți cei care ne-au iubit și și-au petrecut timpul cu noi când eram mici) nu se citește o singură dată, ci se citește iar și iar până ni se scrie în minte și putem

să o îngânăm sau să o spunem singuri. [...] Ne așezam în pat, cu mama între noi, în așa fel încât să vedem ce e acolo în carte – deși știam desenele pe dinafară – și cuvintele își începeau legănatul. [...]

Legendele Olimpului ni le-a citit întâi mama, când eram prin clasa întâi. Apoi am început să le citim singuri. Pentru noi, cartea era bună de citit cu glas tare, pentru că avea literele mari și cuvintele grele. De aceea, parcurgeam același text o dată cu ochii și cu vocea mamei, apoi, pe rând, eu și Mircea, cu ochii și vocile proprii. [...] Am început cu această carte o lungă ucenicie în ale cititului, care s-a întins pe câțiva ani. Îmi aduc aminte că, treptat, am trecut de la lectura în trei, la lectura în doi și apoi la lectura de una singură. Mă întreceam cu fratele meu, care a citit de mai multe ori *Legendele și miturile Greciei antice*. A fost lectura noastră preferată până prin clasa a patra. [...] Cele două lumi, cea de hârtie și cea aieva, ne-au ajutat la fel de mult să creștem „mari”. Dacă în lumea aieva eram cu copii de vârstă noastră și trăiam împreună cu ei întâmplările extraordinare ale copilăriei, în lumea cărților puteam să fim cu cei mari, cu oameni în toată firea și chiar cu cei care erau dincolo de oameni, zei, semizeii, eroi.

Discutarea textului

- 1 Confrunțați, în perechi sau în grupuri de 3-4 elevi, jurnalele completate de voi, pentru a vedea ce pasaje a selectat fiecare și cum a explicat alegerile făcute.
- 2 Privește desenul alăturat și precizează cărui paragraf al textului i se asociază.
- 3 Găsești vreo asemănare între bobul de mazăre din povestea *Foarte gras fără nas* și păianjenul din *Un păianjen care se crede Spiderman*? Dar între felul în care citești cei doi frați *Legende și miturile Greciei antice* și felul în care citești dicționarul copilul din textul Simonei Popescu? Explică.
- 4 Ce temă crezi că este mai importantă în textul Rodicăi Zane: familia, lectura, natura sau prietenia?
- 5 Apare tema identificată de tine la exercițiul anterior și în alt text dintre cele citite în această unitate? Explică.
- 6 Ce crezi că vrea să spună Rodica Zane în enunțul: „Îmi amintesc de amândouă, ceea ce nu înseamnă că acestea au fost *într-adevăr* primele mele cărți.”?
- 7 Povestea este comparată în fragmentul dat cu un mijloc de transport care călătorește din trecut spre noi. Propune și tu o altă comparație pentru carte sau pentru poveste.
- 8 Ți s-a întâmplat să recitești o carte? Dacă da, care este aceasta și de ce ai simțit nevoia s-o recitești?
- 9 Ce înseamnă pentru tine lectura? Ce aștepti de la o carte bună? Alege dintre variantele următoare:
 - să evadesc pentru o zi din lumea reală;
 - să aflu mai multe despre alți oameni și locuri necunoscute;
 - să mă gândesc la experiențele mele, asemănătoare cu acelea din carte;
 - să mă identific cu un personaj pe care mi-l iau ca model;
 - să-mi închipui că trăiesc alături de personaje toate peripețiile lor;
 - să judec comportamentul personajelor;
 - să-mi imaginez cum ar fi un film realizat după acea carte.
- 10 Explică felul în care înțelegi secvența finală a textului: „Dacă în lumea aievea eram cu copii de vârsta noastră și trăiam împreună cu ei întâmplările extraordinare ale copilăriei, în lumea cărților puteam să fim cu cei mari, cu oameni în toată firea și chiar cu cei care erau dincolo de oameni, zei, semizeii, eroi.” Care dintre variantele de la exercițiul 9 crezi că este valabilă pentru copiii din textul Rodicăi Zane?

Portofoliu

Scrive o pagină de jurnal în care să prezinți experiența de lectură privitoare la prima carte pe care ai citit-o singur/singură.

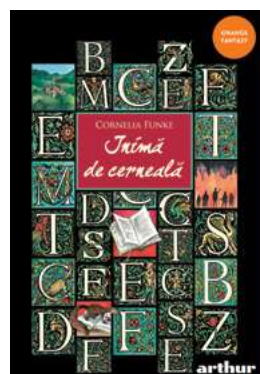
Biblioteci deschise

Îți propunem două cărți pe care să le citești în timpul liber, cu subiecte strâns legate de nevoia oamenilor de a călători cu imaginația prin alte lumi decât cea reală.

Invizibilii

de Ioana Pârvulescu,
ilustrații de Irina Dobrescu

Alături de Laura, protagonistă povestirii, vei intra în unele dintre cele mai frumoase cărți ale copilăriei. Află dacă ai calitățile necesare unui bun cititor și cum, citind, poți deveni vizibil pentru ceilalți!

Inimă de cerneală

de Cornelia Funke

Se pot aduce în lumea reală personajele din cărți? Dar invers? Mo, personajul romanului Corneliei Funke, posedă această abilitate miraculoasă, pe care i-o transmite și fiicei sale, Meggie. Citește cartea și vei afla cum încearcă fata să își salveze tatăl.

Lecția 10. Valori etice în legendele popoarelor

Pentru început

- 1 Unele animale, insecte sau păsări au semnificații simbolice. Notează, în caiet, cu ce asociezi albina și păianjenul. Apoi compară asocierile tale cu acelea propuse de colegii tăi.
- 2 Propune un simbol care crezi că sugerează ideea de familie. Poate fi o figură geometrică sau o vietate.

Explorare

- 1 Citește, pe rând, paragrafele textului *Legenda albinei și a păianjenului*, acoperindu-le cu o foaie pe cele care urmează. După lectura fiecărui paragraf, notează o idee referitoare la ce crezi că se va întâmpla în continuare. Prezentați-vă ideile în fața colegilor și apoi citiți mai departe, pentru a verifica dacă predicțiile voastre au fost corecte.

„Era odată o femeie și avea doi copii: un băiat și o fată. Copiii au plecat amândoi în lume, să-și caute de lucru, pentru că mama lor n-avea putere să-i ție. Băiatul a intrat învățăcel la un țesător de pânză, iar fata căra pietre pentru zidarii care făceau case.

După câțeva vreme, mama lor s-a îmbolnăvit de moarte și l-a rugat pe un om din satul său să ducă veste copiilor. Omul, după mult umblet prin lume, i-a găsit pe băiat și pe fată. Băiatul era tocmai la războiul de țesut. Și când i-a spus omul de ce a venit, băiatul răspunde: «Eu ce să-i fac? Las' să moară, că e bătrână și i-a sosit ceasul. Eu nu pot să plec, că am prea mult de lucru.» Și a rămas băiatul tot la război și a țesut mai departe și n-a plecat.

Pe fată a găsit-o omul suind schelele cu pietre în poala hainei. Și când i-a spus omul de ce a venit,

Vincent Van Gogh, Țesătorul

fata a lăsat pietrele jos și a început să plângă și a plecat într-un suflet spre casă.

Mumă-sa, când a văzut-o, s-a ridicat din pat și de multă bucurie i s-a limpezit sufletul; dar s-a făcut neagră de supărare când i-a spus că băiatul n-avrut să vie. A luat capul fetei între mâini și a sărutat-o pe frunte și a zis: «Măcar că el a uitat de mine tocmai în ceasul morții mele, eu vă iubesc deopotrivă pe amândoi. Îl iubesc și îl iert. Și dacă a făcut cu asta vreun păcat, să-l judece Dumnezeu, că e drept și puternic, și judecata Lui e fără greșală.» Așa a zis biata mamă, apoi și-a lăsat capul pe căpătâi și a închis ochii și-a murit.

Și, în clipa aceea, fata s-a făcut albină, iar băiatul păianjen.

Și de atunci păianjenul trăiește veșnic singur, fără frați și fără surori și fără părinți. El fuge de lumină și veșnic își țese pânza prin locuri întunecoase, și e posomorât și supărat, iar oamenii îl urgiesc și, oriunde îl află, îl fugăresc și îl omoară.

Iar albina de atunci e veselă și toată ziua zboară de pe o floare pe alta și trăiește cu părinții ei și cu frații și cu surorile la un loc. Oamenii o iubesc și o văd cu drag, căci ea cu toți împărtășește ce adună și tuturor le dă din mierea ei, iar casa ei e fagurele cel galben ca soarele, și din ceara albinelor fac creștinii lumânările pe care le aprind în ceasul morții și le pun să lumineze sub icoana Maicii Domnului.”

După o legendă culeasă de George Coșbuc

- 2 Câte dintre predicțiile tale au fost corecte? De ce crezi că a fost dificil/simplu să anticipezi ce se va întâmpla mai departe?
- 3 Care dintre personaje îți seamănă: fata sau băiatul? Prezintă asemănări și deosebiri față de personajul ales.
- 4 Cum explici faptul că mama îi iubește pe amândoi copiii la fel, deși aceștia se poartă diferit față de ea?
- 5 Notează, în caiet, valorile după care se ghidează cele trei personaje: fata, băiatul și mama.
- 6 Discută cu 2-3 colegi de clasă despre semnificația acestei legende. Puteți alege dintre variantele:
 - legenda explică felul în care trebuie să te porți în familie;
 - legenda explică originea păianjenului și a albinei;
 - legenda explică motivul pentru care meșteșugul țesutului este important.

✓ Reperere

Legenda este un text narativ care prezintă întâmplări miraculoase despre originea unor ființe sau lucruri, despre faptele unor eroi sau despre evenimente istorice, evidențiind valori precum binele, adevărul, frumosul. Există două tipuri de legende:

- **legende mitologice**, numite de B.P. Hasdeu *deceuri*, care explică originea, existența, caracteristicile unor fenomene, personaje, geneza astrelor, a pământului, a florei sau a faunei etc.;
- **legende istorice**, care explică, prin fapte imaginate, evenimente și personaje reale din istorie. Legendele popoarelor propun explicații diferite privitoare la aceleași fenomene, ființe sau evenimente.

Aplicații

1 Păianjenul apare în mituri, legende și reprezentări artistice din cele mai vechi timpuri. Astfel, în diverse culturi, el simbolizează valori diferite, negative sau pozitive. În unele cazuri, păianjenul simbolizează răbdarea și perseverența, datorită tehnicii sale de vânătoare. Este însă și un simbol al răului, pentru că veninul otrăvitor poate provoca moartea. Alte culturi leagă păianjenul de meșteșugul țesutului. Țeserea de pânze a permis asocierea păianjenului cu miturile creației, pentru că păianjenii își pot crea și țese propriile lumi din substanța corpului lor. Citește fragmentele de mai jos și discută cu colegul tău/colega ta de bancă despre ce reprezintă păianjenul în fiecare dintre culturile menționate.

- În mitologia greacă, originea păianjenului este explicată printr-o competiție între zeița Atena și o faimoasă țesătoare pe nume Arahne. Numele acesteia din urmă înseamnă „păianjen”. Arahne o provoacă la un concurs de țesut chiar pe inventatoarea acestui meșteșug, zeița Atena. Zeița țese scena victoriei sale asupra lui Poseidon, care i-a inspirat pe locuitorii cetății să își numească orașul după numele său. La rândul ei, Arahne realizează o tapiserie cu scene mai puțin măgulitoare pentru zei (de exemplu, iubirile lui Zeus cu Leda, Danae sau Europa), dar perfecțiunea lucrării nu poate fi negată nici măcar de Atena. Supărată că există cineva mai priceput decât ea, zeița rupe țesătura rivalei sale. Simțindu-se nedreptățită, Arahne se spânzură. Zeiței i se face însă milă de Arahne și o aduce înapoi la viață sub forma unui păianjen, care își poate țese în continuare povestea, cu altfel de fire.
- Tradiția orală islamică susține că, în timp ce călătorea de la Mecca la Medina, urmărit de soldați, Profetul Mahomed s-a refugiat în Peștera Thawr. Povestea spune că Allah i-a cerut unui păianjen să țesească o pânză la intrarea în peșteră, iar Mahomed a scăpat teafăr, întrucât soldații s-au încrezut în pânza de păianjen și au trecut de peșteră fără să mai verifice dacă este cineva înăuntru. De atunci, pentru fapta sa, se crede că păianjenul trebuie respectat.
- Tribul Hopi din America de Nord avea o zeiță numită Femeia Păianjen. Mitul creației spune că ea i s-a alăturat lui Tawa, zeul Soarelui, pentru a cânta în duet Primul Cântec Magic și astfel au apărut pământul și viața. Femeia Păianjen a luat apoi firele gândurilor lui Tawa și le-a țesut într-o formă solidă, creând păsările, peștii și celelalte animale.

2 Numește tipul legendelor din această lecție.

Provocări

- 1 Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Descrieți oricare dintre ființele menționate în lista următoare și explicați ce simbolizează personajul ales de voi și care sunt valorile ce-i pot fi asociate.
 - Giganticul Aragog din *Harry Potter și camera secretelor* de J.K. Rowling;
 - Spiderman, Spider-Woman sau Spider-Girl din benzile desenate;
 - Păianjenii din jocuri pe calculator precum *Dungeons & Dragons* și *World of Warcraft*.
- 2 Pornind de la un mit, o legendă, o carte sau un film, prezintă într-o pagină povestea unui păianjen. Evidențiază ce simbolizează acesta și compară-l cu ipostazele menționate în această lecție.

Lecția 11. Contextul de comunicare

Pentru început

- Dă câte un exemplu de situație în care:
 - te simți în largul tău când comunică cu cineva sau te adresezi cuiva;
 - ți se pare destul de dificil să comunici.
- În care dintre următoarele situații crezi că poți realiza o comunicare bună?
 - când îi cunoști bine pe cei cu care discuți;
 - când întâlnești persoane necunoscute;
 - când interlocutorii sunt de vârsta ta;
 - când conversația se desfășoară într-un loc aglomerat, gălăgios;
 - când conversația are loc într-un moment când ești obosit;
 - când înțelegi tot ce spun interlocutorii;
 - când nu știi la ce se referă vorbitorul;
 - când ești atent/atență la ceea ce spune vorbitorul.

Explorare

- Recitește fragmentul de mai jos, din textul *Un păianjen care se crede Spiderman* de Adina Popescu. Răspunde apoi oral la întrebări, analizând secvența.

„— Fugiți! Un păianjen URIAȘ în camera mea! [...]
 — Unde e?
 — Uite, acolo! În colțul ăla unde e raftul cu cărți! Mamă, îți jur că e foarte, foarte mare... și foarte scârbos! s-a auzit din nou vocea Mariei. [...]
 — Nu văd niciun păianjen aici! a spus mama, împăciuitoare. Ți s-o fi părut.
 — Ba da, este acolo! a insistat Maria. Pun pariu că s-a ascuns printre cărți. E șmecher. Caută-l! [...]
 — Maria, dacă sunt păianjeni, tu ești singura vinovată. Te-am rugat de nu știu câte ori să-ți faci curat în cameră.”

 - Care este identitatea celor două personaje participante la dialog și ce relație există între ele? Precizează cuvintele/pasajele din text care evidențiază aceste aspecte.
 - În ce loc se desfășoară dialogul? Explică dacă există sau nu condiții favorabile pentru comunicare.
 - De ce apelează Maria la mama ei? Alege dintre variantele următoare:
 - îi solicită ajutorul;
 - vrea s-o convingă că în camera ei este ordine;
 - îi solicită o informație;
 - îi reproșează ceva.
 - Ce reiese din ultima replică a mamei: o laudă, un reproș sau o promisiune?
 - Ce observi la prima replică a Mariei? Explică de ce folosește fata pluralul („Fugiți!”) și de ce este scris cu majuscule adjectivul *uriaz*.
 - Imaginează-ți că Maria se află în clasă și descoperă păianjenul în timpul orei de română. Cum crezi că ar fi comunicat descoperirea sa profesorului tău/profesoarei tale?
- Când ai citit textul Adinei Popescu, ai înțeles despre cine este vorba în fragmentul de mai jos? Oferă o explicație pentru răspunsul tău.

„Alerg cu toate cele opt piciorușe ale mele prin paginile cărții, sar de la un capitol la altul, de la o frază la alta, mă împiedic de câte un punct sau de câte o virgulă, îmi trag sufletul la câte-o ilustrație, îmi fac loc mai departe, printre Iepurele de Martie și Pălărierul Nebun, suflarea mamei atât de aproape spulberă un întreg pachet de cărți de joc, o să mi se taie capul!”

✓ Reper

În comunicare sunt importante atât cuvintele și enunțurile în sine, cât și contextul în care apar, pentru că acesta influențează ceea ce înțelegem într-o situație de comunicare dată.

Contextul de comunicare este alcătuit din următoarele componente:

- datele privitoare la circumstanțele comunicării și la persoanele care participă la comunicare (identitatea participanților la comunicare, statutul lor social, locul și momentul comunicării);
- informațiile deținute de interlocutori, opiniile și intențiile lor de comunicare;
- locul în care apare enunțul în cadrul unei secvențe comunicative (la început, la mijloc, la final).

Pentru a comunica eficient, vorbitorii trebuie să adapteze limbajul, modul de adresare, tonalitatea și ritmul vorbirii, precum și informația vehiculată la contextul de comunicare.

🖋️ Aplicații

- ▷ 1 **Joc de rol.** Alcătuiți patru perechi. Fiecare pereche va realiza un joc de rol care să evidențieze importanța contextului în comunicare.

Perechea 1 – Unul dintre voi este copilul, iar celălalt, părintele. Copilul vrea să-l convingă pe părinte să-i cumpere un câine, o pisică, un hamster sau alt animal de companie. Părintele îi va cere copilului argumente pentru alegerea lui și promisiunea că se va implica în îngrijirea acestuia. Adresarea copilului către părinte trebuie să fie respectuoasă. Părintele trebuie să dea dovadă de empatie și să arate că pune în balanță avantajele și dezavantajele de a avea un animal de companie.

Perechea 2 – Sunteți frate și soră și ați decis că vreți să-i convingeți pe părinți să vă cumpere un animal de companie (câine, pisică, hamster sau altceva). Băiatul ar vrea un câine, iar fata, o pisică. Amândoi știți că părinții vor fi de acord cu o singură alegere. Fiecare încearcă să-l convingă pe celălalt că alegerea lui e mai bună pentru toată lumea.

Perechea 3 – Sunteți în vizită la bunici. Unul dintre voi este nepotul, iar celălalt bunica/bunicul. Nepotul povestește despre animalul de companie pe care l-a primit, iar bunica/bunicul încearcă să afle care sunt responsabilitățile nepotului în ceea ce privește îngrijirea acestuia. Fiindcă bunica/bunicul nu aude prea bine, nepotul trebuie să folosească diverse mijloace nonverbale și paraverbale, pentru a fi sigur că mesajul său este înțeles.

Perechea 4 – Sunteți pe stradă și vă întâlniți cu un vecin. Unul dintre voi este copilul, iar celălalt, vecinul. După salut, copilul povestește că este fericit, pentru că a primit cadou un animal de companie. Vecinul lui îi pune diverse întrebări despre animalul respectiv și despre cum s-a acomodat în noua locuință.

- 2 Elevii care au observat jocurile de rol vor evalua prestația perechilor, pe baza criteriilor din tabel. Aceștia vor justifica, prin exemple concrete, calificativele propuse pentru fiecare pereche.

Criteria	😊	😐	😞
Participanții au folosit o adresare potrivită cu statutul și relația dintre interlocutori.			
Participanții s-au adaptat la condițiile dificile de comunicare, atunci când a fost cazul, folosind mijloace nonverbale și paraverbale adecvate.			
Participanții au folosit cunoștințe comune legate de tema discuției.			

⚡ Reflectii

Ce ți se pare cel mai dificil în susținerea unei interacțiuni? Poți reflecta asupra următoarelor variante:

- să te adaptezi la statutul și așteptările interlocutorului;
- să faci față unor bruiaje sau dificultăți de comunicare;
- să înțelegi intențiile de comunicare ale interlocutorului.

Lecția 12. Cuvântul. Sinonimele și antonimele

Pentru început

- În pâna de păianjen, s-au prins mai multe litere. Alcătuieste în două minute, împreună cu un coleg/o colegă, cât mai multe cuvinte diferite cu aceste litere și notează-le în caiet.
- Alege trei dintre cuvintele notate și precizează care este învelișul sonor (forma) și sensul (conținutul) acestora.
- Alege dintre următoarele sinonime pe acela care crezi că sugerează cel mai bine atmosfera unei familii unite: *fericire, mulțumire, bucurie, satisfacție, plăcere, mângâiere, desfătare*.
- Precizează câte un antonim pentru adjectivele *înșorit* și *tânăr*.

Cuvântul: sens și formă

Explorare

- Asociază fiecărei imagini de mai jos cuvântul sau cuvintele potrivite din seria dată.

balon

baltă

broască

epistolă

lac

scrisoare

- Identifică, între termenii menționați la exercițiul 1, două perechi de cuvinte cu același sens, dar cu formă diferită.
- Menționează, referindu-te la aceiași termeni de la exercițiul 1, cele două cuvinte care au aceeași formă, dar sensuri diferite.

Repere

Cuvântul reprezintă unitatea de bază a vocabularului. Cuvântul are:

- **sens** sau **înțeles**, care constituie conținutul;
- **sunete** sau **înveliș sonor**, care constituie forma.

Există cuvinte cu același sens, dar diferite prin sunetele din care sunt alcătuite (*bucuros – vesel*).

Există cuvinte cu sens diferit, dar care au aceeași formă (*ban – monedă, ban – guvernator sau conducător al unui ținut în Evul Mediu*).

Sensul unui cuvânt se stabilește în context.

Contextul este o îmbinare de cuvinte, un enunț sau un text în care apare un cuvânt.

Sinonimele și antonimele (actualizare)

Explorare

- Asociază fiecare cuvânt din seria **a** cu un sinonim potrivit din seria **b**.
 - glas • a afla • faimă • a dovedi • șiret • geam
 - a descoperi • a demonstra • voce • fereastră • glorie • viclean

- 2 Asociază cuvintele din pagina din stânga a cărții alăturate cu antonimele lor, aflate în pagina din dreapta.
- 3 Identifică intrusul din următoarele serii de sinonime:

a bunătațe
dărnice
filantropie
generozitate
măreț
mărinimie
noblețe

b a clarifica
a clasifica
a descurca
a desluși
a elucida
a lămuri
a limpezi

c falnic
grandios
împozant
împunător
încezut
magnific
măreț

- 4 Identifică perechea care nu conține antonime.
a a grăbi – a încetini; **b** certitudine – nesiguranță; **c** repede – alert; **d** jilav – uscat.
- 5 Lucrează împreună cu un coleg/o colegă. Indicați sinonime pentru expresiile: *a se duce pe apa sâmbetei*, *a spăla putina*, *a o face de oaie*, *a bate șaua să priceapă iapa*, *a umbla cu cioara vopsită*, *a fi într-o ureche*.
- 6 Găsește expresii sinonime pentru expresiile: *a o lua la sănătoasa*, *a nu-i fi boii acasă*, *a da cu bâta în baltă*.
- 7 Lucrează împreună cu un coleg/o colegă. Indicați antonime pentru următoarele expresii: *în doi timpi și trei mișcări*, *tufă de Veneția*, *a pune pe cineva la colț*, *a-i sări muștarul*, *a înghiți gălușca*.
- 8 Găsește expresii antonime pentru expresiile: *a tăia frunză la câini*, *a deschide ochii*, *de doi bani*.

✓ Reper

Sinonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens asemănător sau identic.

Antonimele sunt cuvinte cu formă diferită și cu sens diametral opus.

Sinonimele și antonimele trebuie să fie aceeași parte de vorbire.

Alegerea sinonimului sau antonimului unui cuvânt depinde de contextul în care apare cuvântul respectiv.

Sinonimia și antonimia se pot stabili între: ● două cuvinte; ● o expresie și un cuvânt; ● două expresii.

✎ Aplicații

- 1 Găsește sinonimele potrivite în context pentru adjectivul *mare* din exemplele următoare:
- a** Charlie Chaplin a fost un mare actor. **d** Rochia nouă e cam mare.
b Colega mea provine dintr-o familie mare. **e** Moldoveanu este cel mai mare vârful din România.
c Arhipelagul japonez e mare. **f** Am văzut un mare foc de artificii aseară.
- 2 Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Găsiți sinonime și antonime pentru cuvintele din tabel și alcătuiți, în caiet, câte un enunț cu fiecare.

Cuvânt	Sinonim	Antonim
bucurie		
cunoscut		
a pleca		

- 3 În aceleași grupe, identificați sinonime și antonime pentru expresiile *mațe-fripte* și *dus cu pluta*.
- 4 Formulează enunțuri în care să folosești cuvinte sau expresii sinonime și antonime pentru următoarele expresii: *a împroșca cu noroi*, *a face din țânțar armăsar*.

Provocări

Lucrați în grupe de 4-5 elevi. Fiecare dintre voi se gândește la un substantiv ce poate avea sinonime și antonime și îl notează pe o foaie. Apoi dă foaia mai departe colegului din dreapta. Acesta are la dispoziție un minut pentru a nota un enunț cu un sinonim sau cu un antonim al cuvântului propus de tine. Foaia va trece la următorul coleg și tot așa până ce ajunge înapoi la cine a scris cuvântul inițial. În final, acesta va evalua răspunsurile colegilor săi, oferind calificative: *foarte bine*, *bine*, *nesatisfăcător*.

- 3 Explică sensul pe care îl are substantivul *aripă* în următoarele exemple:
- Aripile imaginației au purtat-o departe.
 - Frunzele fremătau pe aripi de vânt.
- 4 Lucrează împreună cu un coleg/o colegă. Menționați dacă în exemplele de mai jos cuvintele evidențiate prin culoare sunt folosite cu sens propriu sau cu sens figurat.
- Andrei mi-a oferit un corn **proaspăt**.
 - După vacanță, Andrei pare **proaspăt** și fericit.
 - Simte o bucurie **adâncă**.
 - Lângă cabană este un lac **adânc**.
 - Coarda** viorii s-a rupt.
 - Mama i-a atins **coarda** sensibilă când i-a vorbit despre ce s-a întâmplat azi.
 - Înțepătura **usturătoare** a păianjenului o durea.
 - I-a adresat vorbe **usturătoare**.
 - Băiatul **aleargă** spre parc.
 - Ochii Mariei **aleargă** pe pagini, vrând să termine cât mai repede cartea.
- 5 Precizează dacă verbele din propozițiile de mai jos sunt folosite cu sens propriu de bază, cu sens propriu secundar sau cu sens figurat.
- Am aprins lampadarul din camera mea.
 - Mama a aprins focul de la aragaz.
 - La pierderea meciului, Mihai s-a aprins de furie.
 - Revolta angajaților s-a aprins brusc la primirea salariilor.
 - Din cauza efortului, Dan s-a aprins la față.
 - Pasiunea pentru teatru s-a aprins în sufletul Anei.
- 6 Lucrați în grupe de 3-4 elevi. Notați pe un poster câte un enunț pentru sensul propriu de bază, sensul propriu secundar și sensul figurat al următoarelor substantive: *gură, dinte, cap, sprânceană*. Confrunțați apoi răspunsurile tuturor grupelor.
- 7 Construiește un enunț pentru sensul propriu și altul pentru sensul figurat al substantivului *viperă*.
- 8 Construiește câte două enunțuri cu fiecare dintre verbele următoare, folosind o dată sensul propriu, iar altă dată sensul figurat al acestora.
a a crește;	c a înflori;
b a înclina;	d a mânca.

Provocări

- 1 Citește fragmentul de mai jos și comentează pe ce se bazează confuzia pe care o face fetița. Ți s-a întâmplat și ție să faci asemenea confuzii?

„[...] când Dina, care se așezase pe brațul fotoliului cu arcurile ieșite, ne-a zis, oftând cam teatral, «Doamne, cât e de cald, m-a lovit în moalele capului!», m-am uitat la ea îngrozită și parcă așteptam să văd o gaură sau, dimpotrivă, un cucui în creștetul ei șaten. Îmi închipuiam căldura ca pe o măciucă, iar capul Dinei având undeva, sub păr, «un moale» al lui, ca o vizuină. Mi-am dus repede mâna la cap ca să văd dacă am și eu moalele capului meu, dar, din fericire, al meu era tare peste tot.”

Ioana Pârvulescu, *Prima carte cu secret*

- 2 Creează, împreună cu un coleg/o colegă, un dialog amuzant, bazat pe o confuzie între sensul propriu și cel figurat al unui cuvânt. Prezentați-l împreună, în fața clasei.

Lecția 14. Omonimele. Cuvintele polisemantice

Omonimele

Explorare

- 1 Folosește substantivul *ramă* pentru a descrie ce vezi în cele două imagini de mai jos.

- 2 Compară definițiile substantivelor *ramă*¹ și *ramă*², preluate din *DEX*, având în vedere forma și sensul acestora.

RĂMĂ¹, *rame*, s. f. **1.** Cadru de lemn, de metal etc. în care se pune o fotografie, un tablou etc.; *p. ext.* tablou, fotografie înrămată. **2.** Schelet de formă, mărimi și materiale diferite, în care se fixează ceva. **3.** Fâșie de piele flexibilă și groasă cusută pe marginea încălțăminte și servind la fixarea tălpii de față. – Din rus. **rama**. Cf. germ. *Rahmen*.

RĂMĂ², *rame*, s. f. Vâslă manevrată pe un singur bord. – Din fr. **rame**.

- 3 Precizează sensul cuvintelor scrise italic în versurile următoare:

„Orice rob are o *roabă*,
Orice babă are-un bob,
Orice cod are o coadă,

Orice nadă are *nod*,
Coșul e ca o cocoasă,
Gogu mușcă din *gogoasă*.”

Constanța Buzea, *Jocuri de cuvinte*

- 4 Construiește câte o propoziție în care cuvintele scrise italic în versurile de la exercițiul 3 să aibă alt sens.
5 Alcătuieste două enunțuri în care cuvântul *poartă* să fie, pe rând, substantiv și verb.

✓ Reper

Omonimele sunt cuvinte care au aceeași formă și sensuri complet diferite. De exemplu: *bancă*¹ („instituție financiară”) și *bancă*² („scaun lung, cu sau fără spătar”).

Omonimele pot fi :

a **lexicale**, când sunt aceeași parte de vorbire; acestea sunt:

- **totale**, când sunt identice la toate formele pe care le au în vorbire (*lac, lacuri*: Am văzut *un lac* minunat/*lacuri* minunate. Mama a cumpărat *un lac* nou pentru unghii/*lacuri* noi pentru unghii.);
- **parțiale**, când nu sunt identice la toate formele (*bandă – benzi, bande*: Ana și-a lipit două *benzi* colorate pe rucsac. *Banделе* de hoți sunt date în urmărire.).

b **lexico-gramaticale**, când sunt părți de vorbire diferite (*sare*, substantiv și verb: Nu pune multă *sare* în mâncare! Broasca *sare* în iarbă.).

Când se pronunță la fel, cuvintele se numesc **omofone** (de exemplu, *ea* și *ia*).

Când se scriu la fel, cuvintele se numesc **omografe**. Pentru a fi omonime, două cuvinte trebuie să se pronunțe la fel, adică să fie omofone. Omografele care se deosebesc prin accent nu sunt omonime (de exemplu, *véselă/vesélă*).

Cuvintele polisemantice

Explorare

- Precizează sensurile substantivului *masă* în enunțurile de mai jos.
 - Cărțile sunt pe masă.
 - De sărbători, am organizat o masă mare în familie.
 - A luat masa la ora 18.
 - Nașul închină în cinstea mesei.
- Ce legătură există între sensurile substantivului *masă* din exemplele de la exercițiul 1?
- Formulează enunțuri cu două omonime ale substantivului *masă*.
- Istoria cuvintelor.** Cuvântul *polisemantic* provine din limba greacă, din *poly* (însemnând „mai multe”) și *semantikos* („care are semnificație”), ceea ce indică faptul că este vorba de un cuvânt cu mai multe sensuri. Precizează, cu ajutorul DEX-ului, ce înseamnă următoarele cuvinte, care conțin elementul *poli*: *poliatlon*, *policalificare*, *policelular*, *policromie*, *poliflor*, *polifonie*, *polimorf*, *polisportiv*.

Repere

Cuvântul polisemantic are două sau mai multe sensuri legate între ele. Sensurile unui cuvânt polisemantic sunt mai mult sau mai puțin apropiate, spre deosebire de omonime, ale căror sensuri nu au nicio legătură între ele.

Aplicații

- Asociază omonimele din exemplele următoare cu sensul potrivit.

A Și-a luat elan pentru a face săritura.	a „suprafața”
B A văzut o fotografie cu un elan .	b „subunitate agricolă în gestiune proprie”
C Bunicii au o fermă .	c „animal rumegător nordic”
D Profesoara este întotdeauna fermă .	d „avânt”
E Am ascultat o arie celebră din <i>Aida</i> de Verdi.	e „hotărâtă”
F Am calculat aria pătratului.	f „cântec, melodie dintr-o operă”
- Precizează de ce cuvintele scrise colorat în exemplele de mai jos nu sunt omonime.
 - A primit un costum **uni** pentru balet. Va putea **uni** spectacolul toată familia de data asta?
 - Tatăl meu lucrează într-o **companie** mare. Unchiul lui este militar, într-o **companie** de pompieri.
- Alege pluralul potrivit pentru omonimele din exemplele următoare:
 - La patiserie aveau *coarne/cornuri/corni* proaspete.
 - Am văzut multe trofee cu *coarne/cornuri/corni* de cerb la „Muzeul Vânătorii”.
 - Coarnele/Cornurile/Cornii* din concertul audiat au impresionat publicul.
 - Cornii/Coarnele/Cornurile* fac flori galbene.
- Precizează un sinonim pentru fiecare sens al verbului polisemantic *a face* din exemplele date:

a Bunica <i>face</i> un fular.	d Frații mei <i>au făcut</i> tema la matematică împreună.
b Părinții <i>au făcut</i> o casă nouă.	e Bucătarul <i>face</i> o prăjitură.
c Adina <i>face</i> compuneri amuzante.	f Cât <i>face</i> un kilogram de cartofi?

Provocări

Identifică perechea de omonime din următoarele versuri și explică efectul folosirii omonimiei în poezie.

„Se-ntâlni un pisălog
cu un pui de piuliță
(făcea piu-piu pe uliță!)
— Un' te duci, măi pisălog?”

— Merg să fac piperul zob!
— Așa pisălog mai zic
fără să vorbești nimic...”

Grete Tartler, *Pisălog și piuliță*

Lecția 15. Diftongul, triftongul, hiatul

Pentru început

- 1 Cum o cheamă pe fetița din ilustrația alăturată? Precizează sunetele care alcătuiesc prenumele ei.
- 2 Din ce sunete este alcătuit numele și prenumele tău? Dar al colegului tău/colegei tale de bancă?

Diftongul

Explorare

- 1 Ce fel de sunete transcriu literele colorate din cea de-a doua silabă a cuvântului *păianjen*? **pă-ian-jen**
- 2 Unde se află vocala în raport cu semivocala în cuvântul *vai*? Dar în a doua silabă a cuvântului *păianjen*?
- 3 Care este vocala și care este semivocala din cuvântul *biet*?
- 4 Precizează dacă în cuvântul *geam* există un grup alcătuit dintr-o semivocală și o vocală sau doar o vocală.
- 5 Câte sunete se aud atunci când pronunți verbul *e*? Ce fel de sunete sunt acestea?

Repere

Diftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și o semivocală, pronunțate în aceeași silabă. Diftongul este **urcător** sau **ascendent** când este alcătuit dintr-o semivocală și o vocală, aflate în această succesiune, ca în cuvântul *flăa-re*.

Diftongul este **coborâtor** sau **descendent** când este alcătuit dintr-o vocală și o semivocală, aflate în această succesiune, ca în cuvântul *mâi-ne*.

Când grupurile de litere *ce*, *ci*, *ge*, *gi*, *che*, *chi*, *ghe*, *ghi* se află înaintea unei vocale, nu formează, de obicei, diftongi. De exemplu, în cuvântul *ceas* există consoana [č], vocala [a] și consoana [s], iar în cuvântul *gheață*, prima silabă este alcătuită din consoana [g'] și vocala [a].

În unele forme ale verbului *a fi* (*este*, *e*, *eram* etc.) și în pronumele personale *el*, *ele*, litera inițială *e* se pronunță cu diftongul [iɛ].

Triftongul

Explorare

- 1 Precizează din câte silabe este alcătuit cuvântul *tigroaică* și felul sunetelor din care este alcătuită fiecare dintre acestea.
- 2 Desparte în silabe cuvântul *leoaică*. Din ce fel de sunete este alcătuită a doua silabă?
- 3 Notează, în caiet, câte un cuvânt care să conțină, într-o silabă, următoarele grupuri de sunete: *eo* și *iai*.
- 4 Câte sunete auzi atunci când pronunți pronumele personale *eu*? Ce fel de sunete sunt fiecare dintre acestea?
- 5 Precizează din câte silabe este alcătuit grupul de cuvinte *te-ai* și ce tipuri de sunete (vocale, semivocale, consoane) intră în componența sa.

✓ Repere

Triftongul este grupul de sunete alcătuit dintr-o vocală și două semivocale pronunțate în aceeași silabă.

Grupurile de litere *ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi*, atunci când se află înaintea unei vocale, nu formează, de obicei, triftongi. De exemplu, în a doua silabă a cuvântului *strângeau* (-geau) există consoana [g], vocala [a] și semivocala [u], ceea ce înseamnă că grupul [au] alcătuiește un diftong.

Pronumele personale *eu* și *ei* se pronunță cu triftong, [ieū], respectiv [ieī].

Pentru identificarea diftongilor și triftongilor este necesară despărțirea în silabe a cuvintelor sau a grupurilor de cuvinte. Uneori, în aceeași silabă intră cuvinte diferite, legate prin cratimă. Astfel, cuvintele *mi-a* (*mi-a adus*) pronunțate împreună formează un diftong, iar cuvintele *ne-au* (*ne-au adus*) pronunțate împreună formează un triftong.

Hiatul

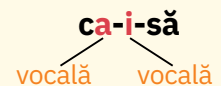
Explorare

- 1 Ce sunete transcriu literele marcate colorat în cuvântul *urias*, vocale sau semivocale?
- 2 Precizează ce constăți în ceea ce privește poziția lor.

u-ri-aș

✓ Repere

Hiatul apare între două vocale alăturate ale aceluiași cuvânt, pronunțate în silabe diferite, ca în cuvântul *caisă*.

Aplicații

- 1 Transcrie următoarele cuvinte în caiet. Desparte în silabe cuvintele plurisilabice și încercuiește diftongii, punând semnul specific deasupra fiecărei semivocale.
cai • fier • gutui • iulie • leac • moară • noroi • pâine • piață • râu
- 2 Precizează care dintre diftongii identificați la exercițiul 1 sunt ascendenți și care sunt descendenți.
- 3 Desparte în silabe cuvintele: *aripioară, lăcrămioară, learcă, maiou, vreau, zgrițuroaică*. Încercuiește triftongii și pune deasupra fiecărei semivocale semnul specific.
- 4 Identifică vocalele în hiat din cuvintele: *arie, câmpie, fință, folie, liliac, poet, radio, real, vietate*.
- 5 Transcrie tabelul de mai jos în caiet și completează-l corespunzător, folosind cuvintele din seria dată.
• aer • băiat • cuier • cleioase • dădeau • iubire • junior • pleopă • poet • proiect • suiau • zoolog

Cuvinte care conțin diftong

Cuvinte care conțin triftong

Cuvinte care conțin vocale în hiat

- 6 Ce fel de diftongi sunt cei identificați la exercițiul anterior?
- 7 Precizează diftongii și triftongii din versurile de mai jos.
„Aruncarea suliței
Cât e lungul uliței.
Cine o aruncă? Vreau,
Vreau să știu ca să i-o iau.

După vrăbii mîța Miau
Da cu unghii: sulițe
Lungi cât două ulițe.”

Marin Sorescu, *Aruncarea suliței*

Lecția 16. Despărțirea în silabe

Explorare

- 1 Dacă știi cântecul *Un elefant se legăna...*, cântă primele două versuri, notate în partitura de mai jos. Dacă nu-l știi, ascultă-l într-o înregistrare sau în interpretarea unui coleg.

Un elefant se legăna

Un e - le - fant se le - gă - na pe o pân - ză de pă - ian - jen
și pen - tru că nu se ru - pea a mai che - mat un e - le - fant.

- 2 Care dintre cuvintele din fragmentul cântat sau ascultat sunt alcătuite dintr-o singură silabă și care sunt alcătuite din mai multe silabe?
- 3 Câte consoane se află între două vocale în cuvântul *elefant*? În ce silabă se află consoana: în cea din care face prima vocală sau a doua?

e-le-fant

Repere

La despărțirea în silabe, o consoană între două vocale trece la silaba următoare, de exemplu: *le-gă-na*. Dacă înaintea unei consoane sau după aceasta se află un diftong sau un triftong, la despărțirea în silabe consoana trece la silaba următoare, de exemplu: *ru-pea*.

Explorare

- 1 În partitura de la începutul lecției, cuvântul *pânză* este despărțit ca în partea dreaptă. Câte consoane se află între două vocale în acest cuvânt? În ce silabă trec cele două litere colorate care transcriu consoanele scrise cu albastru?
- 2 Lucrează cu colegul tău/colega ta de bancă. Observați ce au în comun cuvintele despărțite în silabe în fiecare dintre seriile date.
 - a ca-blu, so-clu, Co-dlea, su-flu, i-glu, Ba-hlui, cu-plu, ti-tlu, Pa-vlov;
 - b so-bru, a-cru, co-dru, ci-fru, a-grar, O-hrid, cu-pru, pa-tru, co-vrig.

pân-ză

Repere

La despărțirea în silabe, două consoane între două vocale trec: prima la silaba dinainte și a doua la silaba următoare.

Există și o excepție: dacă în grupul de două consoane a doua consoană este *l* sau *r* și prima este *b*, *c*, *d*, *f*, *g*, *h*, *p*, *t*, *v*, despărțirea în silabe se face înaintea grupului de consoane.

Explorare

- 1 Câte consoane se află între două vocale în cuvântul *pentru*, aflat în partitura de la începutul lecției? Precizează în ce silabe au trecut consoanele identificate.

- 2 Câte consoane sunt colorate în cuvintele despărțite în silabe în desenul alăturat? În ce silabă au trecut consoanele respective?
- 3 În cuvintele de mai jos, există grupuri de câte trei consoane aflate între două vocale. În ce silabe trec consoanele scrise colorat?
- sculp-tor, somp-tu-os, linc-șii, punc-te, func-ți-e, arc-tic, jert-fă, ast-ma-tic, send-viș

✓ Repere

La despărțirea în silabe, trei sau mai multe consoane între două vocale trec: prima la silaba dinainte și celelalte la silaba următoare.

Există și o excepție: în cazul grupurilor de consoane *lpt, mpt, mpt, ncs, ncș, nct, nct, ndv, rct, rtf, stm*, despărțirea se face după a doua consoană din grup.

Explorare

- 1 În ce silabe se află vocalele *i* și *o* din cuvântul *avion*?
- 2 Desparte în silabe cuvintele: *creion, creioane*.

a-vi-on

✓ Repere

La despărțirea în silabe, două vocale alăturate trec: prima în silaba dinainte și a doua în silaba următoare. Regula este valabilă și dacă, în locul vocalelor, se află un diftong sau un triftong (*ba-ie, ma-iou*).

Explorare

Unde a fost plasată liniuța de despărțire în silabe în biletul alăturat?

Astăzi am cântat un cântecel pe care îmi amintesc că l-am învățat la grădiniță.

✓ Repere

Liniuța de despărțire în silabe se scrie o singură dată, la sfârșitul rândului. Cratima nu trebuie confundată cu liniuța de despărțire în silabe.

Aplicații

- 1 Recunoaște regula sau regulile de despărțire în silabe aplicate în cazul fiecăruia dintre cuvintele de mai jos.
• a-le-e • bar-bă • ci-fru • in-stru-ment • oa-ie • o-cru • punc-tu-al • re-ac-ți-e • zme-oai-că
- 2 Lucrează împreună cu un coleg. Despărțiți în silabe cuvintele date și precizați ce reguli ați aplicat.
• abstract • acru • adresă • albastru • alee • african • arbori • atlas • aur • axă • barcă • cadran • cinste
• conflict • construcție • delincvent • dovleac • evlavios • icre • idee • lingvist • mamă • măslin • munte
• negru • pehlivan • ploaie • șerpoaică
- 3 Realizează o fișă cu toate regulile de despărțire în silabe, care să conțină exemple pentru fiecare regulă, dar și pentru excepțiile de la regulă. Folosește culori sau sublinieri care să te ajute să reții fiecare regulă.

Provocări

- 1 Explică în ce măsură te ajută despărțirea în silabe la interpretarea unui cântec.
- 2 Când aplici cel mai des regulile de despărțire în silabe?

Autoevaluare L12-L16

MINITEST

Completează, în caiet, următoarele afirmații:

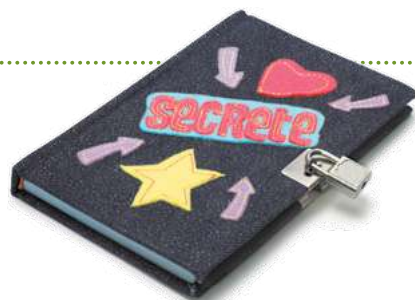
- Din ceea ce am învățat, cel mai important mi se pare ...
- Cel mai mult mi-a plăcut activitatea ...
- Cel mai dificil mi s-a părut ...

Lecția 17. Redactarea unei narațiuni la persoana I. Stilul

Pentru început

- 1 Ai citit vreun jurnal? În caz afirmativ, exemplifică și precizează dacă a fost o lectură plăcută.
- 2 Ai ținut vreodată un jurnal? Dacă da, explică ce a însemnat pentru tine. Dacă nu ai avut, gândește-te în ce fel ți-ar putea fi de folos. Discută pe marginea acestei întrebări cu 3-4 colegi și prezintă-le răspunsul tău.

Explorare

- 1 Fragmentul de mai jos a fost extras din *Jurnalul Annei Frank*, o adolescentă care a stat ascunsă împreună cu familia timp de doi ani, într-o încăpăre din clădirea care era sediul firmei tatălui ei. Se întâmpla în Amsterdam, oraș ocupat de germani în acea perioadă. Anne avea 13 ani în 1942, când a intrat în acea cameră, iar în 1944 toată familia a fost descoperită și deportată la Auschwitz. Anne a ținut jurnalul pe tot parcursul șederii în clandestinitate. Însemnările sale au forma unor scrisori adresate unei prietene imaginare, Kitty (așa cum astăzi mulți încep o nouă însemnare cu *Dragă jurnalule*). Citește fragmentul următor și discută, apoi, cu colegii tăi impresiile tale despre felul în care percepea Anne ceea ce se întâmpla cu familia ei.

„Miercuri, 8 iulie 1942

Dragă Kitty,

De duminică dimineață până acum par să fi trecut ani de zile. S-au întâmplat așa de multe, încât ai zice că lumea toată s-a întors brusc cu susul în jos, dar, Kitty, după cum vezi, încă trăiesc, și acesta-i lucrul cel mai important, spune tata. Da, într-adevăr, încă trăiesc, dar nu mă întreba unde și cum. Cred că astăzi nu mă înțelegi deloc, de aceea voi începe prin a-ți povesti ce s-a întâmplat duminică după-amiază.

La trei, a sunat cineva la ușă. N-am auzit, pentru că leneveam întinsă la soare pe un șezlong de pe verandă și citeam. Puțin mai târziu, în ușa bucătăriei a apărut agitată Margot (sora Annei – *n.n.*). «A venit o citație de la SS pe numele tatei, a șoptit ea. Mama s-a dus deja la domnul Van Daan.» (Van Daan este o cunoștință apropiată și asociat al tatei la firmă.)

M-am speriat îngrozitor, o citație. Oricine știe ce înseamnă asta. În minte mi se perindau deja lagăre de concentrare și celule de izolare. Oare trebuia să-l lăsăm pe tata să plece acolo? «Bineînțeles că nu se duce», a spus Margot în timp ce o așteptam pe mama în sufragerie. «Mama s-a dus la Van Daan să-l întrebe dacă putem să ne instalăm mâine în ascunzătoarea noastră. Vine și familia Van Daan. Vom fi șapte.» [...] Gândul la tata, care, fără a bănuși nimic rău, făcea o vizită la azilul evreiesc, așteptarea mamei, căldura, tensiunea, toate astea ne-au lăsat fără cuvinte. [...]

Cum stăteam împreună cu Margot în dormitorul nostru, ea mi-a spus că citația era pentru ea, nu pentru tata. M-am speriat iarăși și am început să plâng. Margot are șaisprezece ani. Prin urmare, ei vor să trimită departe niște fete așa de tinere singure? Dar, din fericire, ea n-o să plece, a spus-o chiar mama,

și probabil că și tata tot la asta se referise când îmi spusese că o să ne ascundem.

Să ne ascundem? Unde să ne ascundem? În oraș, la țară, într-o casă, într-o cabană? Când? Cum? Unde? Erau întrebări pe care nu le puteam pune, dar care nu-mi dădeau pace.

Margot și cu mine am început să împachetăm strictul necesar în gențile noastre de școală. Primul lucru pe care l-am băgat a fost acest caiet cartonat, apoi bigudiuri, batiste, manuale, pieptene, scrisori vechi; gândindu-mă că urmează să ne ascundem, am pus în geantă cele mai absurde lucruri, dar nu regret, pentru că țin mai mult la amintiri decât la rochii.

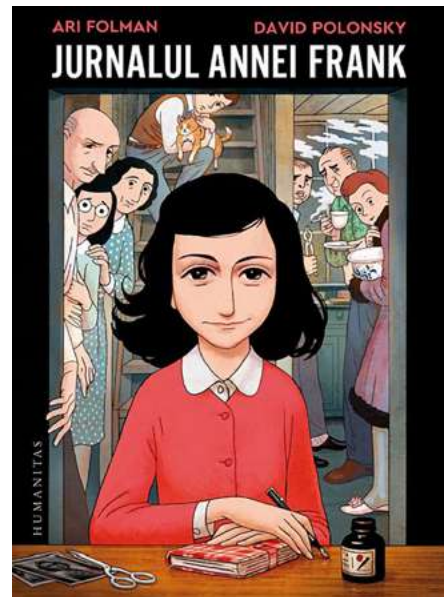
La cinci, în sfârșit, tata a venit acasă [...]. Apoi, în casa noastră s-a făcut liniște. Nimeni dintre noi patru n-a vrut să mănânce. Era în continuare cald și totul era foarte straniu. [...]

Pe la 11 și jumătate, eram moartă de oboseală și, deși știam că avea să fie ultima noapte în patul meu, am adormit imediat și am fost trezită de mama abia în dimineața următoare, la cinci și jumătate. [...] Ne-am îmbrăcat toți patru foarte gros [...]. Niciun evreu în situația noastră n-ar fi îndrăznit să iasă din casă cu o valiză plină de haine. Eu aveam pe mine două cămăși, trei perechi de pantaloni, o rochie, peste ea o fustă, o jachetă, un pardesiu de vară, purtam două perechi de ciorapi, pantofi rezistenți, căciulă, fular și încă multe altele. Mă sufocam deja înainte de a ieși din casă, dar nimeni nu se sinchisea de asta. [...]

La șapte și jumătate am închis și noi ușa în spațiile noastre; singura de la care trebuia să-mi iau rămas-bun era Moortje, pisicuța mea, care avea să-și găsească un cămin potrivit la vecini, așa scria pe un bilet adresat domnului Goldschmidt, vecinul nostru.

Așternuturile desfăcute, resturile de la micul-dejun pe masă, o jumătate de kilogram de carne pentru pisică în bucătărie, toate astea dădeau impresia că plecaserăm în mare grabă. Puțin ne păsa nouă de impresii. Voiam să plecăm, nu voiam decât să plecăm și să ajungem cu bine, nimic altceva.

Continuarea mâine,
A ta, Anne”

- 2 Ce te-a impresionat cel mai mult în această însemnare?
- 3 Observă, în textul Annei, elementele specifice unei narațiuni. Ilustrează fiecare aspect cu exemple din text.
 - a situarea în timp și spațiu a evenimentelor;
 - b cronologia întâmplărilor, evidențiată prin ore;
 - c prezentarea evenimentelor într-o succesiune logică;
 - d menționarea participanților la acțiune.
- 4 Identifică, în fragmentul dat, câteva elemente specifice jurnalului.

✓ Reper

Într-o narațiune la persoana I, la fel ca în orice alt text redactat, cel care scrie își exprimă personalitatea prin stilul folosit, prin modul în care selectează și combină cuvintele în propoziții și fraze.

Între trăsăturile stilului, se numără:

- proprietatea termenilor – folosirea corectă a cuvintelor, bazată pe cunoașterea formei și a sensului acestora;
- puritatea – evitarea exprimărilor neliterare, a cuvintelor vulgare, a unor cuvinte prea vechi sau prea noi ori folosite doar în anumite regiuni;
- originalitatea – felul în care autorul unui text își pune în valoare personalitatea; un stil original se remarcă prin *creativitate* (noutatea ideilor și a modului în care este folosit limbajul, evitarea ideilor comune și a exprimărilor devenite clișee prin folosire pe scară largă), *forță de evocare* (capacitatea de a transmite emoții și de a impresiona cititorul) și *personalizare* (autorul valorifică experiențele personale, iar vocea sa este distinctă de alte voci).

Adecvarea situațională constă în capacitatea celui care a scris de a-și adapta stilul la tema abordată, la cititori, la scopul comunicării și la tipul de text.

Aplicații

- 1 Analizați fragmenul din *Jurnalul Annei Frank*, având în vedere:
 - a respectarea proprietății termenilor și a purității stilului;
 - b originalitatea stilului (care dintre cele trei trăsături vi se pare că predomină);
 - c adecvarea situațională.
- 2 Gândește-te la evenimente importante din familia ta (aniversări, apariția unui frate, a unei surori, a unui verișor, căsătorii etc.). Alcătuieste o listă și apoi alege din aceasta evenimentul despre care poți să scrii o narațiune la persoana I în jurnalul tău.
- 3 Schimbă caietul cu al unui coleg de clasă și evalueți-vă jurnalele având în vedere grila de mai jos.

criterii	😊	😐	😞
Este respectat specificul narațiunii la persoana I (este relatată, la persoana I, o experiență personală).			
Proprietatea termenilor folosiți și puritatea sunt respectate.			
Textul este original: cuprinde idei și detalii surprinzătoare, captează și menține interesul cititorului, sunt exprimate emoții și reacții personale, nu conține exprimări devenite clișee prin folosire pe scară largă.			

Recapitulare

▷ Citește fragmentul de mai jos, din romanul *Catherine cea îndărătnică* de Karen Cushman, din care vei afla mai multe despre viața unei adolescente de acum peste 700 de ani: ce activități îi erau rezervate, în ce fel se trăia în acea vreme, cum erau relațiile cu membrii familiei și ce încercări face pentru a-și depăși condiția. Rezolvă apoi cerințele.

„A douăsprezecea zi a lui răpciune

Mi s-a poruncit să scriu o cronică a zilelor mele. Sunt pișcată de purici, iar familia mea e o pacoste. Asta e tot ce am de spus. [...]

A cincisprezecea zi a lui răpciune

Astăzi a strălucit soarele, iar sătenii au semănat lucernă, au cules mere și-au scos pește din pârâu. Eu, încuiată în casă, am petrecut două ceasuri brodând o maramă pentru biserică și alte trei descosând-o după ce a văzut-o mama.

Tare mi-aș dori să fiu și eu țarancă.

A șaisprezecea zi a lui răpciune

Firul de tors. Încurcat.

A șaptesprezecea zi a lui răpciune

Descurcat.

A optsprezecea zi a lui răpciune

Dacă fratele meu Edward crede că această cronică a zilelor mele mă va îndemna să fiu mai puțin copilăroasă și mai înclinată către studiu, atunci poate că ar trebui s-o scrie chiar el. Eu nu mai vreau să scriu. Și nu mai vreau să torc. Și nici să mănânc. Mai puțin copilăroasă, într-adevăr.

A nouăsprezecea zi a lui răpciune

Am fost izbăvită! Am făcut o învoială cu mama. Dacă scriu această cronică pentru Edward, pot să dau uitării torsul. Mama nu vede cu ochi buni scrisul, însă ține foarte mult să-i facă pe plac lui Edward, mai ales de când a plecat să se călugărească, iar eu

m-aș învoi și la mai rău dacă aș scăpa de plictiseala nătângă a torsului. Așadar, voi scrie.

Ceea ce urmează va fi cartea mea – cartea lui Catherine, zisă și Pasăre Mică sau Vrăbiuța, fică a lui Rollo și a doamnei sale, Aislinn, soră a lui Thomas, Edward și a monstrului de Robert, de loc din satul Stonebridge, în comitatul Lincoln, în țara numită Anglia, aflată în mâinile Domnului. Începută în a nouăsprezecea zi a lui răpciune, în anul Domnului 1290, în al paisprezecelea an de viață. Pergamentul este al părintelui meu, rămas de la socotelile gospodăriei, precum este și cerneala. Scrisul l-am deprins de la fratele meu Edward, însă vorbele sunt ale mele.

A douăzecea zi a lui răpciune

Azi am fugărit un șobolan cu mătura și mătura a luat foc, am stricat broderia la care lucram, am aruncat-o în privată¹, am mâncat prea mult la prânz, m-am pitit în hambar și-am stat bosumflată, l-am necăjit pe cel mai mic dintre băieții de la cuhnii² până-a izbucnit în plâns, am întors saltelele, am scos așternuturile să se aerisească, m-am ascuns de Morwenna și de veșnicele ei treburi de făcut prin casă, am mâncat cina, am adus înăuntru așternuturile uitate și, de aceea, umezite de rouă, am suferit mușturile și palmele Morwennei, l-am ciupit pe Perkin și m-am dus la culcare. Și, după ce scris-am toate astea, Edward, nu mă simt deloc mai puțin copilăroasă ori mai învățată decât eram înainte. [...]

A douăzeci și patra zi a lui răpciune

Astrele și familia mea uneltesc să-mi facă viața amară și tristă. Mama caută să mă prefacă într-o domniță desăvârșită – prostuță, supusă și pricepută în toate cele –, așa că trebuie să mă școlesc și să-mi țin limba ferecată. Fratele meu Edward crede că până și fetele au trebuință să știe carte, așa că m-a învățat să citesc cărțile sfinte și să scriu, deși mie mi-ar plăcea să mă urc într-un măr și să mă pierd în gânduri. Acum, tatăl meu, broscoiul, uneltește să mă vândă ca pe-o bucată de brânză unui netot care umblă să se însoare.”

Traducere din limba engleză de Alina Popescu

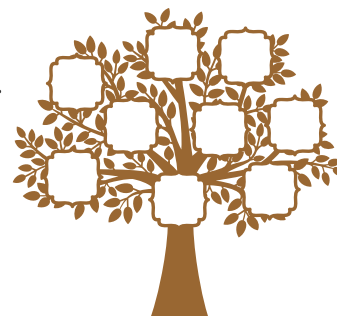
Grup de femei torcând, pictură dintr-un manuscris medieval din Haga, Țările de Jos (Koninklijke Bibliotheek)

¹ *privată* (s. f.) – closet, latrină.

² *cuhnie* (s. f.) – bucătărie.

- 1 Precizează secolul și anul în care se petrec întâmplările relatate în fragmentul dat.
- 2 În text, este folosită denumirea veche, populară, a lunii septembrie. Compară explicațiile de mai jos privind cele două denumiri ale acestei luni.

Septembrie – Răpciune. În această lună, cei care au cultivat pământul își culeg roadele muncii. Denumirea *septembrie* provine de la latinescul *septem* („șapte”), explicată prin faptul că, în conformitate cu calendarul roman, în care anul începea cu luna martie, aceasta era a șaptea lună din an.

- 3 Menționează țara, comitatul și satul în care se petrec întâmplările.
- 4 Cine este autoarea textului? Precizează de unde ai obținut această informație.
- 5 Cine narează întâmplările? La ce vârstă începe să țină acest jurnal?
- 6 Numește personajele care fac parte din familia naratoarei și indică statutul lor. Desenează un arbore genealogic al acestei familii.
- 7 La ce persoană este scris textul? Este un jurnal adevărat sau unul inventat de scriitoare? Motivează-ți răspunsul.
- 8 Ce statut are familia lui Catherine: sunt țărani, orășeni sau nobili? Oferă un argument din text.
- 9 Cum ți se pare o zi din viața unei fete din acea vreme, având în vedere activitățile menționate în secvența datată *A douăzecea zi a lui răpciune*?
- 10 Ce așteaptă de la Catherine următorii membri ai familiei: mama, tatăl, fratele ei Edward?
- 11 Ce trăsături ale lui Catherine reies din text? Care sunt valorile ei?
- 12 Care crezi că este cea mai mare deosebire dintre viața în acele vremuri și viața din secolul XXI? Găsești ceva comun între traiul de atunci și cel de acum? Pentru a răspunde la această întrebare, citește și fragmentul următor, din prefața romanului *Catherine cea îndărătnică*, scrisă de autoare:

„Oamenii Evului Mediu trăiesc într-un loc inaccesibil nouă, alcătuit din valorile lor, din modul lor de a gândi și din ceea ce ei cred că este adevărat, important și posibil. [...] Viața de toate zilele se desfășura între răsăritul și apusul soarelui, neexistând ceasuri, lămpi cu gaz ori becuri electrice. [...] Copiii sătenilor locuiau cu părinții și deprindeau, încă de la vârste fragede, cum să ajute prin casă și pe câmp, cum să aibă grijă de animale sau de frații mai mici. Copiii orășenilor erau adesea trimiși ca ucenici pe la meșteșugari sau ca servitori. Copiii nobililor, și fetele, și băieții, erau trimiși să fie crescuți de alte familii aristocratice. Odată, când un călător italian a întrebat despre acest obicei ciudat, i s-a răspuns: «În casele altora, copiii deprind purtări mai alese.»”

- 13 Alege sensul potrivit în context pentru substantivul *pergament*:
 - a piele (de oaie, de vițel etc.) prelucrată special pentru a se putea scrie pe ea, folosită în trecut în loc de hârtie;
 - b document, text scris pe pergament;
 - c hârtie translucidă care nu lasă să pătrundă grăsimile, folosită mai ales la ambalarea alimentelor.
- 14 Precizează sinonime pentru următoarele cuvinte și expresii din text: *izbăvit*, *îndărătnică*, *mustrări*, *nătâng*, *pacoste*, *a unelti*, *a-și ține limba ferecată*, *a face pe plac* și *a da uitării*.
- 15 Găsește o pereche de antonime în a treia și a patra însemnare datată din fragmentul dat.
- 16 Alcătuieste un enunț în care substantivul *cerneală* să aibă sens figurat.
- 17 Formulează câte un enunț cu omonimele substantivului *tors*.
- 18 Formulează un enunț cu un alt sens al cuvântului polisemantic *ceas*, diferit de cel folosit în însemnarea din secvența datată *A cincisprezecea zi a lui răpciune*.
- 19 Indică, din primele două însemnări, cuvintele care conțin diftong, triftong sau hiat. Subliniază-le.
- 20 Desparte în silabe următoarele cuvinte din text: *purici*, *descurcat*, *îndemna*, *monstru*, *brânză*, *familie*.
- 21 Imaginează-ți că ai ajuns, cu ajutorul unei mașini a timpului, în vremea și în locul unde se petrec întâmplările relatate de Catherine. Scrie o pagină de jurnal despre o zi pe care o petreci acolo.

Evaluare

Citește fragmentul de mai jos. Rezolvă apoi cerințele, pe o foaie separată.

„Eu am avut o experiență cu totul specială cu o carte, pe când eram elev în clasa a IV-a. Începusem să citesc mai mult de gura mamei, care îmi impusese program săptămânal de lectură. [...]

În ziua despre care vreau să vă povestesc am intrat cu mama într-o librărie să ne uităm la cărți. În timp ce ea îmi explica iarăși ce importante sunt cărțile în viața omului, pe un raft am zărit o carte micuță scrisă de Tim Burton, regizorul filmelor mele preferate [...]. Știam că îi fac mamei o plăcere dacă îi cer o carte, așa că am rugat-o să mi-o cumpere.

Am ajuns acasă și m-am hotărât să mă apuc de citit. M-am așezat comod în pat. Din greșeală, cartea mi-a scăpat din mână și a picat pe jos. M-am uitat la ea de sus, din pat... și atunci am început aventura.

Mi-a venit brusc o idee. Ce-ar fi dacă în loc să o citesc literă cu literă, cuvânt cu cuvânt, pagină cu pagină, m-aș băga pur și simplu în carte? Ceea ce încercam eu nu era neapărat ceva cu totul nou.

Citiseam *Alice în Țara Minunilor* și mai văzusem și în alte câteva filme că se poate să treci dincolo, în alte lumi și apoi să te întorci la ale tale. Zis și făcut. Am mâncat un sendviș, am băut un suc, mi-am făcut lecțiile pentru a doua zi și am lăsat un bilet mamei, în caz că reușeam, că sunt la un prieten în bloc și nu întârzii mult. Apoi m-am ridicat în picioare în pat deasupra cărții deschise pe jos și m-am aruncat pur și simplu în ea cu capul în jos, ca într-un bazin de înot. [...]

M-am trezit la început un pic amețit printre cuvinte, semne de punctuație. [...] Treptat, cuvintele s-au transformat în personaje în carne și oase. Am ajuns înăuntrul poveștilor. Deși puteam zări undeva sus colțul biroului meu, eram departe de lumea mea cu lecții pentru școală, antrenamente la tenis, ore fixe de stat la computer. Eram în plină poveste. Nu o mai citeam. O trăiam.”

După Laura Grünberg, *Într-o carte*, în volumul *Care-i faza cu cititul* – seniorii

A 60 de puncte

- 1 Notează câte un sinonim pentru sensul din text al cuvintelor și al expresiei evidențiate cu galben. **6 puncte**
- 2 Scrie câte un antonim pentru cuvintele evidențiate cu verde în textul dat. **6 puncte**
- 3 Formulează câte un enunț pentru sensul propriu secundar și cel figurat al substantivului *colț*. **6 puncte**
- 4 Construiește enunțuri cu omonimele cuvintelor *bloc* și *bazin*. **6 puncte**
- 5 Notează, din al doilea paragraf, câte un cuvânt care să conțină diftong, triftong și hiat. **6 puncte**
- 6 Precizează autorul și naratorul fragmentului dat. **6 puncte**
- 7 Alege litera corespunzătoare răspunsului corect. Naratorul este: **6 puncte**
 - a și personaj, fiind implicat în acțiune și relatând întâmplările la persoana I;
 - b și autorul textului, pentru că relatează întâmplările la persoana I;
 - c doar observator, nefiind implicat în acțiune și relatând întâmplările la persoana a III-a;
 - d o voce anonimă, ce nu poate fi identificată.
- 8 Menționează timpul și spațiul în care se desfășoară acțiunea. **6 puncte**
- 9 Exprimă-ți, în 5-7 rânduri, părerea despre faptul că mama îi impune copilului un program de lectură. **6 puncte**
- 10 Comentează experiența relatată, pornind de la fragmentul: **6 puncte**
„Eram în plină poveste. Nu o mai citeam. O trăiam.”

B 30 de puncte

Relatează într-o pagină de jurnal (20-30 de rânduri) o experiență proprie de lectură.

În redactarea textului tău, vei avea în vedere:

- să respecti tema și să prezinți întâmplarea sub forma unei narațiuni la persoana I; **12 puncte**
- să respecti etapele unei narațiuni; **6 puncte**
- să te exprimi corect, clar și adecvat; **6 puncte**
- să respecti normele de ortografie și de punctuație; **3 puncte**
- să scrii lizibil și să așezi textul adecvat în pagină. **3 puncte**

Notă: Se acordă **10 puncte** din oficiu.

Lectură

- Textul narativ literar în proză
- Momentele subiectului literar

Interculturalitate

- Valori ale culturii populare în spațiul românesc. Etnii și jocuri de copii

Comunicare orală

- Rezumatul oral

Limbă română

- Verbul
- Modul conjunctiv
- Modul condițional-optativ
- Posibilități combinatorii ale verbului
- Predicatul nominal
- Subiectul
- Complementul și circumstanțialul
- Prepoziția

Redactare

- Rezumatul scris

Recapitulare

Evaluare

U2 Printre colegi și prieteni

Lecția 1. Textul narativ literar în proză

Pentru început

- 1 Privește imaginile de mai jos. Ce au în comun și prin ce diferă?

- 2 Ce sentimente crezi că trăiesc persoanele ale căror mâini sunt surprinse în fotografiile?
- 3 Lucrați în perechi. Fiecare alege una dintre următoarele emoții: bucurie, dezamăgire, frică, furie, stânjenală, tristețe. Își amintește de o situație în care a trăit-o și o prezintă într-un minut colegului/colegei de bancă. Cine dorește, poate împărtăși clasei situația trăită.
- 4 Ce sens crezi că are cuvântul *oracol*?
- 5 Ascultă textul alăturat, în lectura profesorului tău.

Mircea Cărtărescu (n. 1956)

Este poet, prozator, eselist, critic literar și publicist. Printre cele mai importante cărți ale sale se numără: *Faruri, vitrine, fotografii...*, *Levantul, Dragostea, Nostalgia, Orbitor, Solenoid, Theodoros*.

Cărțile sale au fost traduse în numeroase limbi, fiind cel mai cunoscut scriitor român contemporan.

În volumul *Enciclopedia zmeilor* (2005), scris pentru copii, Mircea Cărtărescu inventează identități și biografii inedite ale zmeilor din basmele românești, le creează chipuri, trecând în revistă cu ingeniozitate specii ale acestora. Volumul conține și zece povești, în care zmeii descriși sunt surprinși în plină acțiune.

Textul *Oracolul* este o adaptare după un text publicat anterior, cu titlul *Petruța*.

Text de bază

Oracolul

de Mircea Cărtărescu

Eram în clasa a patra când IDR-ul¹ a început să-mi iasă neobișnuit de mare. Deși era o injecție, nu prea ne era frică de ea, pentru că ne-o făceau în antebraț, cu un acuşor ridicol de mic, ce ne vâră un strop de lichid sub piele. Ne înșiram în fața ușii cabinetului medical, cu mânăca suflecată și, când ajungeam înăuntru, ne uitam mai întâi cum le face la cei din față, ne băteam joc de fetele și mai ales de băieții fricoși și, când ne venea rândul, întindeam mâna și ne uitam în partea cealaltă. Peste câteva zile veneau să vadă rezultatul. Atunci începea chinul meu.

Prima dată m-a luat prin surprindere. Nici nu mă mai gândisem la micul „vaccin”. Cel pe care ți-l făceau în picior era afurisit rău, a doua zi te durea groaznic și nici nu mai puteai să-ndoi piciorul. Pe lângă el, IDR-ul era un fleac. Asistenta medicală a intrat în clasă și ne-a luat la rând. Eu, deși cel mai mărunțel dintre băieți, stăteam în ultima bancă, lângă un repetent de două ori cât mine, Puică Ion, pe care, chipurile, trebuia să-l aduc pe calea cea bună. Puică ăsta era un tembel ce nu s-a văzut. La o lecție de citire cu faimoasa bătrânică ce alunecă iarna pe o pojghiță de gheață și copiii o ajută să se ridice, Puică citise „... și bă-trâ-nica a-lu-ne-că pe o ploș-niță...”. Era dezastru. El a văzut primul IDR-ul meu, la vreo două zile după ce ni-l făcuseră. Cu al lui mi l-am comparat și eu și m-a apucat frica. La el, abia se cunoștea puțină roșeață în jurul înțepăturii. La mine era ditamai pata cât o farfurioară, purpurie pe brațul meu subțire. „Bă tebecistule²”, mi-a zis Puică, „nu mai stau cu tine în bancă!”. Copiii s-au adunat în jurul meu și-au început să scandeze: „Of-ti-co-sul³! Of-ti-co-sul!” Cuvântul ăsta (cu care m-au zgândărit apoi câțiva ani la rând) m-a mirat la început, fiindcă pentru mine ofticos era ăla care se supăra la jocurile de cărți sau la fotbal: „Te oftici, bă, te oftici!”, striga câte unul.

Până să ajungă asistenta medicală la banca mea, copiii din clasă îmi trăgeau cu forța deasupra pupitrului brațul pe care voiam să mi-l ascund. Îmi amintesc că tremuram din toate încheieturile. Toți colegii râdeau și se strâmbau la mine. Asistenta mi-a

¹ IDR – testare cutanată pentru tuberculoză, care constă în injectarea sub piele a unei substanțe și urmărirea reacției la aceasta.

² *tebecist* (s. m.) – tuberculos, bolnav de tuberculoză.

³ *ofticos* (s. m.) – tuberculos.

luat brațul, mi-a măsurat pata cu o riglă de plastic și a clătinat din cap. A vorbit puțin în șoaptă cu învățătoarea. După aceea ne-a dat pauză.

După o vreme mi-au repetat IDR-ul, numai mie, fără să știe colegii din clasă. Mi-a ieșit la fel. Când am văzut iarăși pata crescând, m-am rușinat foarte tare. Eram ofticos și mă păștea preventoriul¹, cum șoptise asistenta prea tare către Tovarășa, iar copiii auziseră și, cu voci de desene animate, cotcodăceau după mine: „Preventoooooriiu! Preventoooooriiu!”...

În clasa noastră era o fată Petruța, foarte brunetică și-mbrăcată mereu în șorțul de uniformă cel mai decolorat din clasă. Era foarte veselă, sprintenă ca o vrabie și n-avea niciun iubit, cu toate că în clasa noastră aproape toți aveau iubiți și iubite, unii chiar mai multe. Ajunseseră chiar să joace gajurile pe sărutate, suiți pe câte o bancă, și unii nu se pupau numai așa, în aer, sau pe obraz... Mie-mi plăcea de Lili, dar eram atât de sfios că, dacă doar se uita Lili la mine, o și luam la fugă cât puteam. Iar de când cu IDR-ul, nici atât curaj cât înainte nu mai aveam...

Într-o zi, când m-am întors în clasă de la veceu, am găsit mulți colegi adunați în jurul unei bănci. Petruța le făcea copiilor un oracol, adică le citea niște întrebări dintr-un caiet: dacă au vreun iubit, din ce clasă e, dacă e înalt sau scund, blond sau brunet, dacă învață bine etc., și pentru fiecare răspuns trăgea câte-o liniuță în caiet. Apoi tăia liniuțele câte trei și ieșeau niște cifre: 323, 132, 231 etc. După ele îi spunea dacă cel la care te gândești te iubește sau

nu, sau doar îi plăci, și mai erau și alte răspunsuri posibile. Toată lumea râdea și se distra. Petruța tocmai terminase cu ultimul și mai era timp din recreație, așa că picasem tocmai la timp. „Fă-i și lu' Tebecistu”², au început să strige, „că poate iubește și el vreo tebecistă de-a lui!”. N-am putut să scap, m-au îmbrâncit peste fetele din bancă și așteptau acum ca Petruța să-nceapă cu întrebările. Dar ea mai întâi n-a vrut, a-nchis repede caietul și-a dat să-l bage în ghiozdan: „Nu mai, gata, vine Tovarășa!” „Fă-i, fato, și lui, că nu vine!”, strigă Iosub de lângă ea și-i smulse și caietul, așa că Petruța trebui să-mi facă și mie oracolul.

Nu știu de ce, m-am gândit chiar la ea. Săraca, avea pielea atât de măslinie... Și părul, nu știu cum, puțin unsuros... Și acasă nu stătea o clipă, făcea treabă, gătea, îngrijea de doi frați mai mici, știam de la mama, care aflase la ședința cu părinții. Cu toate astea, își făcea mereu temele, chiar desena bujori și fluturași la colțurile paginii. Petruța a-nceput să mă-ntrebe. Am dat toate răspunsurile gândindu-mă la ea, dar uitându-mă-n altă parte, ca să nu înțeleagă nimeni la cine mă gândeam. Și cum dădeam eu răspunsurile, deodată s-a-ntâmplat ceva. Am observat ceva la Petruța. Cred că doar faptul că nu mai era veselă. Nu știu ce-am simțit, de fapt, dar era ca și cum ceilalți din jur nu mai contau, de parc-aș fi rămas singur cu ea în sala pustie. Și de parcă ea se prinsese la cine mă gândisem. După ce am dat toate răspunsurile, ea a tras liniuțele și oracolul a ieșit: „Te iubește, dar o ascunde.” Toți au început să râdă.

¹ preventoriu (s. n.) – instituție medicală în care sunt internate și îngrijite persoanele predispușe la boli grave, în special la tuberculoză.

Ultima oră din ziua aceea, seara târziu, a fost ora de desen. Afară ninge de rupea. Se lăsase întunericul. Fulgii păreau roz și, dacă te uitai mult la ei, îți se părea că toată clasa zboară în sus, spre cer. Petruța stătea acum cu mine în bancă, pentru că la ora de desen puteam să ne așezăm cu cine voiam noi, așa că toți colegii și colegele se mutau cu iubitele și iubiiții lor. Și Petruța a venit deodată în banca mea. Am plecat în altă bancă, dar ea a venit iar lângă mine. Mi-era groaznic de frică să nu creadă colegii că o iubesc! Până la urmă am lăsat-o. Ne pictam pe foi de bloc mic de desen peisajele de iarnă cu case acoperite de zăpadă și oameni tot de zăpadă. Pictam tocmai hornul încărcat de nea al casei și fumul care ieșea din el când, iarăși, s-a făcut un fel de liniște-n jurul nostru. M-am uitat speriat la Petruța, dar ea nu pictase absolut nimic, foaia ei era albă ca zăpada. Cum de nu văzusem până atunci? Privea doar în jos, era de parcă ochii ei ar fi fost numai gene. Și, când

mă așteptam mai puțin, și-a lăsat încet degetele pătate de cerneală ale mâinii stângi peste mâna mea. Am simțit că-mi bate deodată inima foarte tare, pentru că palma ei mi se ridica pe braț, împingându-mi încetișor mâneca hainei și a cămășii de uniformă! Încet-încet, dezvăluită de degetele ei, groaznica mea pată roșie se ivea în văzul tuturor, creștea și se lățea pe măsură ce ea-mi dezvelea brațul tot mai sus, către cot. Și, nu știu cum, nu puteam să mă mișc, să mi-l trag înapoi! Acum, pe mâna mea moale întinsă pe pupitrul jegos, pata cea roșie se vedea cu totul, rotundă și fierbinte. Copiii ceilalți erau acum un fel de mângălitură colorată, iar fulgii de zăpadă se opriseră din căderea lor la ferestre și pălpăiau nemișcați.

Și Petruța, în liniștea clasei, și-a așezat ușor palma pe marea pată, mai ușor decât ar fi fost atingerea unui fulg, și atunci pata mea a pălit cu încetul, contururile i s-au șters și culoarea a dispărut în câteva minute. Doar înțepătura, ca un punctuleț negru, mi-a mai rămas. Petruța s-a uitat din nou la mine, așa, serios și gata să plângă de parc-ar fi luat o notă proastă, după care a fugit în altă bancă, iar eu am rămas năuc, frecându-mi brațul dezgolit.

A doua zi, asistenta a fost foarte mirată. M-au dus la spital și nu au mai găsit nici urmă de microbi în sângele meu. Și părinții mei au trebuit să umble foarte mult, fiindcă-mi făcuseră deja formele să mă trimită în preventoriu. Acum trebuiau să mă-nscrie din nou la școală, o complicație întreagă. Dar măcar se bucurau și ei că nu au un copil tebecist, fiindcă asta ar fi însemnat încă și mai multă bătaie de cap.

De-atunci, IDR-ul nu mi-a mai ieșit niciodată mare, dar colegii mei mi-au zis, totuși, până-ntr-a șaptea, tot Tebecistu'. Petruța a mai stat la noi în clasă până la sfârșitul trimestrului, apoi părinții ei s-au mutat în alt cartier. Azi e vânzătoare la raionul de ceasuri al magazinului Cocor. Trec uneori pe-acolo, nu prea des, o-ntreb câte ceva... Îmi răspunde profesional, aruncându-mi doar câte-o scurtă privire. După treizeci de ani, e normal să nu mă mai recunoască.

Impresii după prima lectură

- 1 Lucrați în grupe de câte patru elevi. Pe o coală, completați cadranele de mai jos. Un reprezentat al grupei va prezenta planșa.

Mi-a plăcut textul, pentru că ...

Nu mi-a plăcut în text că ...

Nu am înțeles din text ...

Textul mi-a amintit de ...

- 2 Scrie, pe un bilețel, o întrebare pe care ai vrea să i-o adresezi lui Mircea Cărtărescu. Profesorul va amesteca toate bilețelele într-o pălărie. Cinci voluntari vor trece apoi, pe rând, în fața clasei, vor trage la sorti câte un bilețel și, imaginându-și că sunt autorul, vor formula posibile răspunsuri.

Lecția 2. Timpul și spațiul

Explorare

- 1 Găsește, în primul paragraf al textului, un indiciu care te ajută să stabilești ce vârstă avea personajul-narator când s-au petrecut întâmplările.
- 2 În ce moment al anului se petrec întâmplările? Precizează cuvintele care aparțin câmpului lexical specific perioadei respective.
- 3 Câți ani au trecut din momentul în care s-au petrecut întâmplările până când naratorul le povestește?
- 4 Identifică primii doi indici spațiali din text. Care dintre aceștia surprinde locul în care se desfășoară cea mai mare parte a acțiunii? Motivează-ți răspunsul.
- 5 Precizează un indice spațial ce poate fi asociat cu momentul în care naratorul relatează întâmplările.
- 6 Lucrați în perechi. Asociați cuvintele-cheie de mai jos cu secvențe ale textului, apoi ordonați-le în funcție de apariția lor în text.

- 7 Formulează, pentru fiecare dintre secvențele identificate la exercițiul anterior, câte o idee principală.

Repere

Textul narativ poate prezenta întâmplări situate în trecut, în prezent sau în viitor față de momentul narării.

Timpul desfășurării întâmplărilor este cel în care se petrece acțiunea. El nu coincide întotdeauna cu timpul povestirii întâmplărilor. În funcție de situarea întâmplărilor față de timpul în care sunt relatate, timpul desfășurării acestora este marcat prin utilizarea verbelor la trecut, la prezent sau la viitor.

Timpul povestirii întâmplărilor este cel care surprinde momentul în care naratorul relatează întâmplările. Timpul povestirii este marcat prin utilizarea verbelor la prezent.

trecut

prezent

viitor

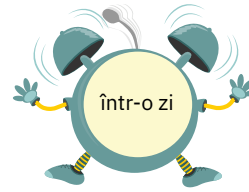

În relatarea întâmplărilor, unele episoade pot fi sărite sau pot fi comprimate, prin rezumare. Acțiunea se poate petrece într-un singur loc sau în mai multe locuri.

Aplicații

1 Care dintre reperele temporale de mai jos aparțin timpului desfășurării întâmplărilor?

2 Precizează din care secvențe ale textului, identificate la exercițiul 6 de la rubrica *Explorare*, face parte fiecare indice temporal de la exercițiul anterior.

3 **Investigație.** Lucrați în grupe de câte 4-5 elevi. Alcătuiți planul dezvoltat de idei al textului, adăugând idei secundare pentru fiecare idee principală formulată la exercițiul 7 de la rubrica *Explorare*. Transcrieți pe un poster planul vostru dezvoltat de idei. Puteți folosi culori sau chiar desene, dacă vi se pare necesar. Un reprezentant al grupei va prezenta oral produsul, în fața clasei.

Fiecare elev va evalua planurile dezvoltate de idei ale colegilor de clasă din celelalte grupe pe baza grilei de mai jos, lipind un abțibild pe cel considerat de el cel mai bun. Câștigă planul dezvoltat de idei cu cele mai multe opțiuni.

Criterii	Da	Nu
Fiecare idee principală a fost dezvoltată printr-una sau mai multe idei secundare.		
Planul respectă ordinea apariției întâmplărilor în text.		
Au fost respectate regulile de exprimare, de ortografie și de punctuație.		

Provocări

Lucrați în grupe de 4-5 elevi. Alegeți, dintre reprezentările grafice de mai jos, pe aceea care credeți că surprinde cel mai adecvat raportul dintre timpul desfășurării întâmplărilor și timpul povestirii acestora în textul *Oracolul* de Mircea Cărtărescu. Transferați apoi figura aleasă pe o planșă și desenați în fiecare dintre cercuri câte o imagine corespunzătoare secvențelor textului identificate în rubrica *Explorare*. Organizați o expoziție cu toate lucrările voastre și, după turul galeriei, alegeți, prin vot, cele mai bune trei lucrări.

